

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Versijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 1.000 fr. per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, 2000 Antwerpen

RAAD VAN STATE, WAARHEEN ? (*)

Een periode die 20 jaar overschrijdt, laat toe een eerste ruime terugblik te werpen op het verleden en maakt het mogelijk voor de beschouwde toestanden of instellingen toekomstplannen uit te werken. Alleen de ervaring is bij machte noden en lacunes aan te duiden. Om eraan te verhelpen vindt men echter niet steeds de nodige eensgezindheid. Eerlijke opties of meer persoonlijke beschouwingen leiden tot de verdediging van soms uiteenlopende stellingen.

Opgericht door de wet van 23 december 1946, ving de Belgische Raad van State zijn werkzaamheden aan op 23 augustus 1948 ⁽¹⁾.

Wij laten heden de ganse periode buiten beschouwing die de tot standkoming van de wet voorafgaat, omdat men in talrijke monografieën daarover hoogstaande bijdragen kan vinden ⁽²⁾. Minder bekend is de synthese van de wijzigingen die tot heden toe zijn tussengekomen. Dit kort overzicht zal de beschouwingen voorafgaan, gewijd aan het thans bij het Parlement aanhangig wetsontwerp tot wijziging van de wetten betreffende de Raad van State dat wellicht de grondslag zal vormen voor de verdere uitbouw van deze instelling.

Wanneer wij het vijftiental teksten groeperen die hier en daar in de wet van 23 december 1946 werden ingelast, vinden wij in de eerste plaats een zekere aanpassing van de structuur. Enkele wetten regelden de aanwerving van de staatsraden, de benoeming van de leden van het auditoraat en de samenstelling van de afdeling wetgeving.

In de tweede plaats werd de werking beter geordent, met name de uitoefening van de functies van de staatsraden en de opdracht die aan de leden van het auditoraat werd toegewezen deel te nemen aan de instructie van de zaken, desaanstaande plichten te vervullen en aan het einde van de debatten voor de afdeling administratie in openbare zitting een advies uit te brengen. Voor de afdeling wetgeving worden hier de attributies vermeld van de samenordering en de codificatie van de wetten, samen met het coördinatiebureau.

De derde groep axeert zich rond de procedurevraagstukken zoals de uitwisseling van de memories tussen de partijen, de instelling van de procedure van de herziening, het recht betreffende de pleidooien, het gebruik der talen, de verzending naar de algemene vergadering van de afdeling administratie en de mededeling van het verzoekschrift door bemiddeling van het auditoraat aan iedere persoon waarvan de belangen in het geding be-

trokken zijn om aldus het misbruik van het derden verzet te kunnen opvangen.

Met uitzondering wellicht van de ontwikkeling van de taak van het auditoraat, zijn de tot op heden doorgevoerde wijzigingen niet van wezenlijk belang.

Het zal U zijn opgevallen dat aan de bevoegdheid van de afdeling administratie tot op heden niet is geraakt. Hier zijn wijzigingen op til.

Het jaar 1963 is vruchtbaar geweest aan bij het Parlement aanhangig gemaakte wetsvoorstellen en ontwerpen. In januari 1963 legde de Heer De Staercke een wetsvoorstel neer tot hervorming van het administratief contentieux ⁽³⁾. In november 1963 werd bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers het wetsvoorstel neergelegd strekkende tot de oprichting van provinciale administratieve rechtbanken ⁽⁴⁾.

Bij deze wetsvoorstellen werden lezenswaardige adviezen van de Raad van State verstrekt. Beide voorstellen vervielen echter door de kamerontbinding.

Op 5 maart 1963 werd bij de Senaat het wetsontwerp tot wijziging van de wetten betreffende de Raad van State neergelegd ⁽⁵⁾ en door deze vergadering gestemd op 11 maart 1965 ⁽⁶⁾. Het is thans nog steeds aanhangig bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers ⁽⁷⁾. Dit wetsontwerp beoogt ongetwijfeld grondige wijzigingen. Acht problemen hebben onze aandacht getrokken.

1. Ondanks de bevinding dat het zwaartepunt van de beoogde hervormingen op het gebied van de bevoegdheid ligt, wil het wetsontwerp andermaal wijzigingen brengen aan de samenstelling van de Raad van State en het statuut van de leden van de raad, van het auditoraat, van het coördinatiebureau en van de griffie. Het wil ons toeschijnen dat indien het wetsontwerp tot op heden nog niet gestemd werd in de Kamer van Volksvertegenwoordigers, zulks te wijten is aan het gemis van eensgezindheid betreffende het persoonlijk statuut van de componenten van deze hoge instelling. Het systematisch onderzoek van de talrijke amendementen die zowel in de Senaat als in de Kamer werden ingediend, laat dit besluit toe. Hier ligt de moeilijk te omzeilen klip. Men zal het ons niet euvel willen duiden indien wij er niet in slagen een nauwkeurig beeld op te hangen van de betrachtingen. Omdat wij slechts beroepshalve in contact komen met de Raad van State, maar er niet dagelijks in leven,

worden bepaalde vraagstukken bekeken vanuit een randpositie.

a. Het regeringsontwerp stelt voor het aantal leden van de Raad van State op te voeren van 18 tot 21. Volgens de rechtvaardiging bij het betrokken amendement zou het aantal van de hangende zaken de oprichting van een nieuwe Kamer bepalen. Er is echter geen vertraging bij de sectie wetgeving en evenmin betreffende de adviezen in niet betwiste aangelegenheden. Bij de afdeling administratie stelt men vast dat tot op heden het getal aanhangig gemaakte beroepen geenszins stijgt.

Op 1 november 1970 vangt de werking aan van de arbeidsrechtbanken, wat met zich brengt dat een deel van het sociaal contentieux onttrokken wordt aan de Raad van State. De werkzaamheden van de afdeling administratie zullen met ongeveer 1/5 verminderen.

Indien sommige beroepen soms 2 jaar moeten wachten op hun beslechting, dan liggen de oorzaken doorgaans niet bij de beraadslagende kamer. De grote tijdsomspanne verloopt meestal tussen de indiening van het beroep en de behandeling in openbare zitting. Vaak vragen de partijen en hun raadslieden verlengingen voor de termijn tot neerlegging van de memories. In het auditoraat moet dikwijls dringend werk gepresteerd worden ten gunste van de afdeling wetgeving. Soms worden onderzoeksmaatregelen bevolen en laten de betrokken partijen na tijdig gevolg te geven aan de gevorderde inlichtingen.

De zo belangrijke eenheid van rechtspraak, leidinggevend voor het verder optreden van het bestuur, loopt gevaar verbroken te worden naarmate nieuwe kamers worden opgericht. De verzending naar de algemene vergadering kan ook het verloop van de procedure vertragen.

Het oorspronkelijk wetsontwerp beoogde de institutionalisering van de functie van kamervoorzitter. De Senaat en de commissie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers stemden met dit plan in. Nadien is de regering teruggekomen op haar oorspronkelijke bedoeling. Die houding wordt gerechtvaardigd met de overweging dat volgens het gerechtelijk wetboek het Hof van Cassatie verder slechts een Eerste-Voorzitter en een kamervoorzitter zal tellen. Men wil de organisatie van de beide instellingen op elkander afstemmen. Dit initiatief lijkt niet gelukkig. Het Hof van Cassatie zal bij de inwerkingtreding van de bepalingen van de wet van 10 oktober 1967 in verband met het sociaal contentieux, een derde kamer tellen die in feite door een kamervoorzitter zal moeten geleid worden⁽⁸⁾.

De leden van de Raad van State die de functie van kamervoorzitter waarnemen, oefenen deze meestal gedurende lange jaren uit. Het is normaal dat zij hiervoor de passende titel en vergelding bekomen.

b) Bij het onderzoek van de amendementen bij de teksten die het auditoraat betreffen valt op dat men aanzienlijk de carrièremogelijkheden van diens leden heeft willen verbeteren. Dat is een gerechtvaardigde verzuchting rekening houdend met de aanzienlijke rol die door de leden van het auditoraat wordt gespeeld in het voorbereidend werk. Tussen de graad van auditeur en Auditeur-Generaal zou deze van eerste auditeur worden ingesteld, die door bevordering aan zes kandidaten zou toekomen. Discussie blijkt te bestaan over de wenselijkheid bij bevordering in de hiërarchie de Raad van State al dan niet te doen tussenkomen bij het opstellen van de lijst der kandidaten.

Dat probleem brengt ons onmiddellijk bij de tweede reeks van amendementen die verband houden met de betrekkingen tussen de Raad van State en het auditoraat.

De parlementaire voorbereiding brengt een uiteenlo-

pende visie aan het licht over de vraag of het auditoraat volledig onafhankelijk moet staan van de Raad van State wat op organieke wijze tot uiting zou moeten komen. Moet de Raad van State bestaan uit leden van de Raad en leden van het auditoraat volgens het geldend systeem, of moet een auditoraat bij de Raad van State worden ingesteld? Een amendement wenste deze laatste strekking te doen aanvaarden⁽⁹⁾. De regering heeft echter een ander standpunt ingenomen met de volgende gedachtengang. De onafhankelijkheid van het auditoraat wordt door eenieder gewenst. Daarover beschikt het in die zin dat de adviezen in een volstrekte intellectuele onafhankelijkheid worden uitgebracht. Is het daarom echter nodig het auditoraat als een onafhankelijk samengesteld lichaam op te richten? De toenmalige minister wensde terecht die opinie niet te delen⁽¹⁰⁾. Een nauwe samenwerking tussen de Raad van State en het auditoraat behoort tot het wezen van de geschillen van bestuur.

In tegenstelling met het parket, is het auditoraat niet ermee belast de rechten van de gemeenschap te beschermen of de openbare orde op administratief niveau te vrijwaren. Het is evenmin partij in het geding.

Wij menen dat niets er zich tegen zou kunnen verzetten dat in de toekomst de leden van het auditoraat zelfs zouden deelnemen aan de beraadslagingen met raadgevende stem.

c. Coördinatiebureau.

De documentatie betreffende wetten en reglementen die door het coördinatiebureau wordt aangelegd, is van groot nut voor de beide afdelingen van de Raad van State. Enkele regeringsamendementen op het oorspronkelijk ontwerp blijken een groot deel van de werking van het coördinatiebureau en van zijn leden te onttrekken aan het gezag en de controle van de Raad van State. Men kan moeilijk een verantwoording vinden voor de beoogde wijziging die terzake een bepaald gezag aan de auditeur-generaal wil verlenen daar waar de werking van dit bureau de Raad van State dient.

Volgens de rechtvaardiging van de verschillende amendementen was het de bedoeling van de regering de inrichting van de Raad van State in de mate van het mogelijke af te stemmen op deze van het Hof van Cassatie. Artikel 136 van de wet van 10 oktober 1967 heeft bij dit Hof een dienst voor dokumentatie en overeenstemming opgericht waarvan de opdracht gedeeltelijk gelijkkloopt met deze van het coördinatiebureau. Die dienst wordt onder het gezag en de leiding van de Eerste-Voorzitter van het Hof geplaatst, bijgestaan door de Procureur-Generaal.

Ook voor de personeelsbezetting zijn regeringsamendementen tussengekomen. Het oorspronkelijk plan beoogde een samenstelling met een eerste-referendaris en zes referendarissen en adjunct-referendarissen. De door de Senaat gestemde tekst blijkt volledig in overeenstemming te zijn met de rol en de belangrijke taken van het coördinatiebureau. Waarom de regeringsamendementen een herleiding beogen tot een eerste-referendaris en drie referendarissen is niet duidelijk.

d. Overgangsmaatregelen worden beoogd voor de adjunct-griffiers die uiterlijk sedert 1 mei 1962 in dienst zijn.

Het eerste punt van de hervorming vormt het ontwerp van ernstige meningsverschillen. Worden deze bijgelegd dan zal de parlementaire voorbereiding kunnen doorgaan.

2. Artikel 9 van de wet van 23 december 1946 bepaalt de modaliteiten waarbij de beroepen tot nietigverklaring mogelijk zijn, ingesteld tegen de «akten en reglementen» van de administratieve overheden.

Het is ons niet duidelijk waarom de wetgever de akten en reglementen op één lijn naast elkander heeft geplaatst. Hij heeft blijkbaar geen aandacht besteed aan de nauwkeurige betekenis van de gebruikte woorden. De wending «akten en reglementen» roept twee bedenkingen op.

Het woord «akte», dat aanleunt bij de gelijkkluidende franse term, is in het Nederlands af te raden voor het gebruik waartoe het bestemd is. Men kan spreken over een akte van de burgerlijke stand of over een notariële akte. Hierbij wordt de nadruk gelegd op het instrumentum. Aan Prof. Vranckx komt de verdienste toe de verspreiding van het gebruik van de term administratieve rechtshandeling in de hand te hebben gewerkt in de Nederlandstalige rechtsliteratuur⁽¹¹⁾.

De tweede bedenking betreft de nevenstelling van de akten en de reglementen. Het is niet gerechtvaardigd pars en totum naast elkaar te plaatsen. De reglementen zijn besluiten die een rechtsregel formuleren en een algemene draagwijdte hebben. Bij Prof. Vedel heet het «que les règlements demeurent une variété d'actes administratifs»⁽¹²⁾. Daartegenover staat de beslissing of de beschikking die, indien wij de definitie overnemen uit het verdrag tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap, verbindend is in al haar onderdelen voor degene tot wie zij uitdrukkelijk is gericht⁽¹³⁾.

Wij menen dat het zal volstaan in artikel 9 van de wet op de Raad van State de uitdrukking «eenzijdige administratieve rechtshandelingen», in het Frans «actes administratifs unilatéraux», in de plaats te stellen van «akten en reglementen».

Mogen wij hopen dat de leden van het parlement het wetsontwerp in die zin zullen willen amenderen?

3. Het vraagstuk van het stilzwijgen van de administratie is het onderwerp geweest van jurisdictionele beslissingen die soms pijnlijke toestanden aan het licht brachten.

Is het mogelijk de onthouding van de administratie aan de censuur van de Raad van State te onderwerpen en kunnen deze stilzwijgende beslissingen onwettig zijn?

De beoordelingsbevoegdheid van de bestuurlijke overheid leidt tot het logisch gevolg dat zij souverain kan beslissen niet alleen over de inhoud van een rechtshandeling doch ook over het feit of al dan niet een rechtshandeling zal tot stand gebracht worden. Doorgaans zal het verzuim vanwege de administratie om op te treden niet indruisen tegen enige, door de wet opgelegde verplichting en geen enkele rechtstoestand wijzigen. Herhaaldelijk heeft de Raad van State bevestigd dat een beroep gericht tegen de handeling waarbij de toezichthoudende overheid beslist geen gebruik te maken van haar vernietigingsrecht, onontvankelijk is⁽¹⁴⁾. Daarnaast kan echter een onthouding bestaan die zich uit in een stilzwijgende weigering om op te treden en die persoonlijke belangen schaadt. Aldus ondervinden de ingezetenen dikwijls aanzienlijke hinder van het stilzwijgen van de administratie in verband met sommige verzoeken waarover zij dient te beslissen.

Ten einde een langdurige rechtsonzekerheid te voorkomen en de rechtzoekende doeltreffend te beschermen, heeft de Franse wetgever door een wet van 17 juli 1900, aangevuld door de wet van 7 juni 1956, de regel ingevoerd, volgens welke het uitblijven van een antwoord op een tot het bestuur gerichte aanvraag, na het verstrijken van een termijn van vier maanden, gelijkgesteld wordt met een beslissing van verwerping⁽¹⁵⁾.

De Italiaanse wetgever heeft de grotendeels pretoriaanse rechtspraak van de Raad van State, die een zeer geperfectioneerd stelsel had uitgewerkt, in diverse wetten bekrachtigd. Men kent er de geïnstitutionaliseerde toestan-

den van de stilzwijgende toestemming (*silenzio accoglimento*) de stilzwijgende weigering (*silenzio rifiuto*) en de stilzwijgende verwerping (*silenzio rigetto*).

De wet van 23 december 1946 bevat geen bepaling die het stilzwijgen van de administratieve overheid, waarbij een aanvraag regelmatig is ingediend, gelijkstelt met de afwijzing van het verzoek. Het behoort aan de Raad van State in ieder geval afzonderlijk na te gaan of het blijvend stilzwijgen van die overheid kan worden uitgelegd als een impliciete afwijzing van de vraag⁽¹⁶⁾. Hij heeft de mogelijkheid erkend een beroep tot nietigverklaring in te stellen tegen een impliciete afwijzing wanneer het stilzwijgen van de overheid kan worden uitgelegd als een zodanige beslissing⁽¹⁷⁾. Dat stilzwijgen moet langdurig zijn. Langdurigheid is een rekbaar begrip en het is dus wenselijk dat de voorwaarden voor een stilzwijgende weigering of verwerping worden vastgelegd in een meer uitdrukkelijke wetsbepaling om iedere onzekerheid te voorkomen.

Met genoegen vinden wij in het wetsontwerp volgende tekst :

«Wanneer een administratieve overheid verplicht is te beschikken maar dit niet doet binnen de vier maanden nadat zij daartoe door de belanghebbende is aangemaand, wordt haar stilzwijgen geacht een afwijzende beslissing te zijn, waartegen beroep kan worden ingesteld. Nochtans wordt niet afgeweken van de bijzondere bepalingen die een andere termijn vaststellen of aan het stilzwijgen van de administratieve overheid andere rechtsgevolgen verbinden» ... «voor het instellen van een beroep tot nietigverklaring van een impliciete afwijzende beslissing gaat de verjaringstermijn in daags na het verstrijken van de in artikel 9, tweede lid, bepaalde periode van vier maanden. Indien de administratieve overheid na het verstrijken van de vier maanden een uitdrukkelijke beslissing neemt, staat daartegen in ieder geval beroep tot nietigverklaring open binnen de gewone, in de procedure-regeling bepaalde termijn».

Zodra de nieuwe regeling kracht van wet bekomt, zal aan de belanghebbende een grotere rechtszekerheid gewaarborgd zijn, doch zal van hem evenzeer waakzaamheid worden gevergd. Indien hij niet optreedt voor de Raad van State binnen een termijn van 60 dagen na het ogenblik waarop de stilzwijgende verwerping is ingegaan, kan de termijn van verval tegen hem worden aangevoerd. Heeft de belanghebbende het stilzwijgen van het bestuur niet binnen de gestelde termijn aangevochten als impliciete beslissing, dan ontnemt hem zulks echter niet het recht om de uitdrukkelijke beslissing die naderhand zal worden genomen, te bestrijden indien hij ze ongunstig acht. Het ontwerp bepaalt dit uitdrukkelijk.

4. Een van de algemene regelen die de procedure voor de administratieve jurisdictie kenmerken, vermeldt dat het beroep tot nietigverklaring de aangevochten administratieve rechtshandeling niet schorst. Die regel is niet vastgelegd in een wet, doch spruit voort uit de algemene beginselen volgens dewelke het administratief recht een uitzonderingsrecht is. De administratie mag in haar werking niet worden gehinderd.

Op grond van deze beginselen kon de Belgische Raad van State moeilijk anders dan de rechtspraak vestigen dat de beroepen tot nietigverklaring de uitvoering van de bestreden reglementen en beschikkingen niet schorren⁽¹⁸⁾. Alleen bijzondere wetsbepalingen kunnen van dit beginsel afwijken⁽¹⁹⁾. Die in de wet vastgestelde uitzonderingen slaan allen op het beroep tegen de beslissingen met een rechtsprekend karakter. Een nietigverklaringsberoep dat handelingen van administratieve overheden opschort, lijkt niet te bestaan⁽²⁰⁾.

Het probleem van de opschorting vertoont een bijzonder belang in verband met de mogelijke onregelmatigheid van rechtshandelingen die de toestemming geven tot het sluiten van overeenkomsten en tot het uitvoeren van werken voor rekening van de Staat ⁽²¹⁾. Bijzonder pijnlijke toestanden kunnen ontstaan wanneer de Raad van State beslist tot de onregelmatigheid van een besluit dat geleid heeft tot de toewijzing van een openbaar werk aan een bepaalde aannemer, wanneer dit reeds uitgevoerd is. De op onregelmatige wijze geweerde kandidaat zal later niet steeds schadevergoeding kunnen bekomen, omdat geen noodzakelijk oorzakelijk verband bestaat tussen de onregelmatige beslissing en het feit dat hierdoor de kandidaat geweerd werd. Een arrest van het Hof van Cassatie heeft zulks duidelijk gemaakt ⁽²²⁾. In de belangwekkende noot die Prof. Buttgenbach bij deze juridisch onaanvechtbare, doch in feite onbillijke uitspraak heeft geleverd, betreurde hij langs de ene kant dat in sommige gevallen geen schorsend karakter aan een beroep is toegekend en langs de andere kant het ontbreken van een procedure bij hoogdringendheid.

In het licht van wat zoëven werd gezegd, hoeft het dan ook niet te verwonderen dat precies in zijn advies over het wetsontwerp betreffende het sluiten van overeenkomsten voor rekening van de Staat, de Raad van State, met het oog op een betere en snellere beslechting van de geschillen inzake aanwijzing van de medekontraktanten van de Staat, o.m. in overweging heeft gegeven de termijn voor het instellen van beroep bij de Raad van State tot 10 dagen te herleiden en tevens te voorzien in de mogelijke opschorting van de eindbeslissing tot toewijzing van de overeenkomst ⁽²³⁾. Volgens dit advies zou de opschorting niet automatisch worden toegepast, doch slechts wanneer de middelen tot nietigverklaring van de aanwijzing van de voorlopige aannemer zeer ernstig lijken te zijn.

De regering is op dit voorstel van de Raad van State niet willen ingaan. Zij vond deze oplossing theoretisch wel interessant, doch meende dat het voorstel in de praktijk onmogelijk zou toe te passen zijn, omdat zij de werking van de administratie zou lamleggen en de vertragingen, waarvan de openbare mening haar zo dikwijls een verwijt maakt, nog zou verergeren ⁽²⁴⁾. Het argument lijkt ons zwak en kan opgevangen worden door het vastleggen van nauwkeurige voorwaarden. Aan de trage werking van de administratie dient op een ander niveau verholpen te worden.

Herhaaldelijk werd de mogelijkheid tot opschorting van de tenuitvoerlegging voorgesteld, eerst in een wetsvoorstel van de Heren De Staerke en Tindemans in 1961 ⁽²⁵⁾ en vervolgens in een wetsvoorstel betreffende de hervorming van de rechtspleging inzake geschillen van bestuur ⁽²⁶⁾. Over dit wetsvoorstel werd een advies door de Raad van State uitgebracht dat de invoering van de mogelijkheid tot opschorting van tenuitvoerlegging andermaal aanbeveelt ⁽²⁷⁾. Ofschoon het wetsontwerp tot wijziging van de wetten betreffende de Raad van State geen gewag maakt van het probleem dat ons bezighoudt ⁽²⁸⁾ werd in de commissie van binnenlandse zaken wel voorgesteld deze macht aan de Raad van State te verlenen. Opnieuw heeft de minister gewezen op het uiterst ernstige van de maatregel die de actiemogelijkheden van de administratie kan verlammen ⁽²⁹⁾. Toen werd het amendement niet aangenomen, maar het werd weerom ingediend tijdens de bespreking in de verenigde commissies van binnenlandse zaken en van justitie. De leden van deze verenigde commissies waren bereid de schorsing van de tenuitvoerlegging te aanvaarden mits voldaan werd aan de volgende voorwaarden die wij als zeer gewichtig beschouwen:

1° de Raad van State kan zich niet onmiddellijk uitspreken over de zaak zelf;

2° de tenuitvoerlegging zou onherstelbare schade veroorzaken;

3° de opschorting zou in de tijd beperkt zijn en steeds herroepbaar;

4° het uitstel zou een uitzonderlijk karakter hebben ⁽³⁰⁾.

Tevens werd voorgesteld dat het uitstel altijd zou kunnen worden opgeheven hetzij door de afdeling administratie, hetzij bij een met redenen omklede beslissing van de in raad vergaderde ministers. Dit laatste voorstel is vreemd. Het lijkt gerechtvaardigd dat de schorsing op elk ogenblik door de Raad van State moet kunnen herroepen worden, maar het is abnormaal aan de Raad van Ministers dezelfde macht te geven, daar zodoende de waardenormen met elkander verward worden. De inmenging van de politieke macht in de aangelegenheden van een rechtsinstantie is bijzonder stuitend en strijdig met alle, tot op heden aangenomen beginselen inzake rechtsbedeling ⁽³¹⁾. Anderzijds werd bij de bespreking van het amendement in de commissie van de Kamer opgemerkt dat alleen de Staat de mogelijkheid heeft om de schorsing van de uitvoering op te heffen door een beslissing van de in raad vergaderde ministers, terwijl de provincies en de gemeenten die bevoegdheid niet zouden bezitten ⁽³²⁾.

Na de herhaling van de reeds gekende bezwaren van de minister, heeft de commissie gans de tekst over de mogelijke schorsing bij beroep, geschrapt.

De idee van deze mogelijke innovatie werd echter geenszins opgegeven, vermits wij in een reeks amendementen, voorgesteld door de Heer Saintraint, de mogelijkheid van schorsing van tenuitvoerlegging opnieuw terugvinden ⁽³³⁾.

De rechtsvergelijking met landen waarvan het stelsel met het onze vergelijkbaar is, biedt meldenswaardige gegevens.

De Franse wetgeving geeft aan de administratieve rechtbanken de bevoegdheid om uitzonderlijk de schorsing van uitvoering te bevelen door bepaalde procedures die een vlugge oplossing aan de gestelde vraag waarborgen. De schorsing mag slechts bevolen worden wanneer de verzoeker er uitdrukkelijk om vraagt en indien de bestreden beslissing niet de handhaving aanbelangt van de orde, de veiligheid en de openbare rust ⁽³⁴⁾. De administratieve rechtbanken hadden hun bevoegdheden ruim opgevat. Als rechter van beroep heeft de Raad van State de summere voorschriften met restrictieve regelen aangevuld.

a. Strikt wordt de hand gehouden aan het voorschrift volgens hetwelk de schorsing niet mogelijk is in aangelegenheden die de openbare orde, rust en veiligheid aanbelangen, ⁽³⁵⁾.

b. Het verzoek tot schorsing wordt in aanmerking genomen wanneer de uitvoering van de bestreden maatregel van aard is zoniet een onherstelbaar, minstens een moeilijk te herstellen nadeel aan de verzoeker te berokkenen ⁽³⁶⁾.

c. De schorsing kan slechts worden toegestaan indien de aangevoerde middelen bij het verzoekschrift tot nietigverklaring voldoende ernstig zijn om een vernietiging te doen aanvoelen ⁽³⁷⁾.

Waar de Raad van State in eerste en laatste aanleg oordeelt, worden door de voltallige afdeling van het contentieux dezelfde regelen toegepast die gecodificeerd werden in 1963 ⁽³⁸⁾.

De Italiaanse wet op de Raad van State verklaart eerst plechtig dat de beroepen tot nietigverklaring geen schorsend karakter hebben en zegt dan in een volgende alinea dat de uitvoering van de bestreden rechtshandeling evenwel geschorst kan worden wegens ernstige redenen bij gemotiveerd bevel van de kamer waarbij het verzoekschrift tot nietigverklaring is aanhangig gemaakt ⁽³⁹⁾. De inhoud van de omschrijving «ernstige redenen» stemt overeen met de elementen die men in Frankrijk terugvindt. Het gevaar van zeer ernstige, onherstelbare of moei-

lijk te herstellen schade zal een positieve beslissing van de Raad van State uitlokken. Ziehier twee voorbeelden. Wanneer tot de afbraak is overgegaan van een onteigend gebouw, is het herstel in de oorspronkelijke staat niet meer mogelijk. Wanneer de ambtenaar het slachtoffer is van een onwettig ontslag of een onwettige disciplinaire maatregel, kan de oorspronkelijke toestand wel hersteld worden, zodat het beroep tot schorsing nooit zal worden toegekend.

Bij de beoordeling van de ernstige redenen moeten zowel het belang van de enkeling als dat van het openbaar bestuur worden afgewogen.

De rechtspraak heeft aan die enige voorwaarde door de wet gesteld, een tweede toegevoegd die wij eveneens in de Franse rechtspraak terugvinden. Het beroep moet op eerste gezicht onvankelijk en gegrond blijken te zijn ⁽⁴⁰⁾.

Wellicht hebt U belangstelling voor de in Italië gevolgde procedure. Zij kan ons nuttig zijn. Het gemotiveerd verzoek tot schorsing kan gesteld worden in het verzoekschrift tot nietigverklaring zelf of in een afzonderlijk geschrift, wat minder praktisch is. Binnen de 10 dagen na de betekening kan door de verwerende partijen een memorie worden ingediend. De termijn kan, wanneer daartoe aanleiding bestaat, door de voorzitter van de Raad van State, op vraag van de verzoeker, ingekort worden. Na verloop van de termijn wordt onverwijld een zitting vastgesteld waarop door de raadslieden wordt gepleit. Nadien volgt zohaat mogelijk het bevel.

De praktijk heeft uitgewezen dat na de betekening van het verzoek tot schorsing de verwerende partijen zich inspannen om de bestreden beschikking ten uitvoer te leggen ten einde iedere praktische draagkracht aan de vraag te ontnemen wanneer erover moest beslist worden. Het typeert de geestesgesteldheid van de Italiaanse administratie tegen de Raad van State, waarvan wij straks nog een voorbeeld zullen geven. Om dat nadeel op te vangen heeft een commissie die belast werd met het opstellen van een wetsontwerp betreffende de procedure voor de Raad van State, voorgesteld dat de voorzitter van de kamer die van het beroep moet kennis nemen, met een eigen bevel de uitvoering zou kunnen schorsen dat zal gelden tot de kamer, zetelend als college, een bevel uitvaardigt volgens de thans gangbare procedure ⁽⁴¹⁾.

Ik veronderstel dat U met mij zult beamen dat de inzichten over het nut van de mogelijkheid tot schorsing in de twee besproken landen verder geëvolueerd zijn dan bij ons.

Het wil ons toeschijnen dat werkelijk de nodige volharding moet opgebracht worden in het Parlement om dit rechtvaardig beginsel in het wetsontwerp te zien opnemen, des te meer omdat de voorwaarden, aanvaard in de verenigde commissies van binnenlandse zaken en van justitie, het evenwicht bewerken tussen privaat en openbaar belang. Dat de bevolen schorsing echter op elk ogenblik ook door de Raad van Ministers zou kunnen herroepen worden, lijkt ons juridisch volstrekt onverantwoord.

5. Als ontvankelijkheidsvereiste speelt het belang in de rechtspraak van de Raad van State een aanzienlijke rol. Het is een absolute vereiste om een beroep te kunnen rechtvaardigen.

Op dit gebied worden door de administratieve overheden die als verwerende partij optreden soms de meest verzochte stellingen ontwikkeld om de exceptie van onontvankelijkheid te staven. Terzake bestaat een uitgebreide rechtspraak die ook de vereisten heeft uitgewerkt waaraan het belang dient te beantwoorden. Aldus moet de verzoeker doen blijken van een rechtstreeks, actueel, persoonlijk en geoorloofd belang.

Alleen over het actueel, ook zeker belang geheten, willen wij kort uitweiden. Het belang van de verzoeker

dat nog niet is ontstaan ⁽⁴²⁾, dat reeds verdwenen is vóór het indienen van het verzoekschrift ⁽⁴³⁾ of dat verdwenen is op het ogenblik van de uitspraak, maakt het verzoekschrift onontvankelijk. Vooral deze laatste vereiste kent een veelvuldige toepassing. Regelmatig verklaart de Raad van State een verzoekschrift onontvankelijk, omdat het belang in de loop van het geding teloor is gegaan. Dit geldt vooral in de ambtenarenwereld.

Het onderzoek van de rechtspraak heeft sommigen en o.m. volksvertegenwoordiger Saintraint gebracht tot de opvatting dat de interpretatie van artikel 11 van de wet van 23 december 1946 door de Raad van State zeer restrictief is en zelfs in strijd met de geest van de wet zou zijn omdat aldus het hoog administratief rechtscollege er vaak zal toe komen de onwettige of onregelmatige beslissingen van de bestuurlijke overheden te bekrachtigen inplaats van deze te vernietigen.

De jurisprudentie die erkent dat het belang in de loop van het geding kan teloor gaan, is niet ontsnapt aan de aandacht van de bestuurlijke overheden. Zij kennen soms aan de verzoeker een ander voordeel toe dat bijwijken moeilijk overeen te brengen is met het algemeen belang. Vaak is hun doel aan de verzoeker het belang te ontnemen dat hij bij de zaak heeft en aldus de nietigverklaring te beletten van de aangevochten beslissing ⁽⁴⁴⁾. Om die handelwijze te keer te gaan heeft de heer Saintraint een amendement ingediend op het besproken wetsontwerp waaruit blijkt dat het voldoende zou zijn dat het belang van de verzoeker zou bestaan bij de neerlegging van het verzoekschrift, om in ieder geval een arrest te bekomen.

Wij zijn echter niet overtuigd van de noodzaak artikel 11 in die zin zo ruim te wijzigen. Bij de bestreden rechtshandelingen gaat het meestal om individuele beslissingen, die geen verdere gevolgen meer hebben, wanneer de toestand van de op onwettige wijze benadeelde persoon op een of andere manier geregeld werd. Niemand heeft er dan nog rechtstreeks belang bij het onwettig besluit te horen vernietigen.

Onze collega de heer auditeur Van Assche heeft, in verband met het vereiste van het actueel belang, terecht aangetoond dat een onderscheid moet gemaakt worden naar gelang de bestreden rechtshandeling een individuele beschikking, dan wel een reglement is en als zijn opvatting te kennen gegeven dat, wat de reglementen betreft, de rechtspraak zich tamelijk breed schijnt te tonen ⁽⁴⁵⁾.

Wij menen dat het voorgestelde amendement de bedoelingen van de wetgever van 23 december 1946 over het hoofd ziet. De Raad van State, afdeling administratie werd niet opgericht voor de verdediging van de wettigheid om derzelfs wille. Alle elementen van een degelijk gevestigde rechtspraak in acht nemend, lijkt het niet aangewezen de inhoud van artikel 11 te wijzigen zoals dat in het besproken amendement wordt beoogd.

6. Bijzondere aandacht verdient het wetsontwerp waar het enkele regelen in verband met de buitengewone schadeloosstelling wil wijzigen.

Typisch voor België is de bevoegdheid van de Raad van State op grond van artikel 7 § 1 van de wet van 23 december 1946. De inhoud ervan is u bekend. Telkens wanneer geen ander bevoegd rechtscollege bestaat, neemt de afdeling administratie kennis van de aanvragen tot herstelvergoeding betreffende een buitengewone schade welke ontstaan is uit een door de Staat, de Provincie of de Gemeente genomen of gelaste maatregel. Er wordt uitspraak gedaan bij wege van gemotiveerd advies, naar billijkheid, rekening houdende met de omstandigheden van openbaar en privaat belang.

Als tegengewicht voor de uitzonderlijke bevoegdheid

zich uit te spreken volgens billijkheidsredenen, heeft de wetgever van 1946 gemeend die zeer uitzonderlijke beoordeling op niet juridische gronden, en zonder dat het bestuur een fout heeft begaan, niet te kunnen sanctioneren met het juridisch dwangmiddel van het arrest, waaraan de kracht en het gezag van gewijsde zijn verbonden.

Er werd veel kritiek uitgebracht op het artikel 7 par. 1. Het heeft niet gebracht wat men er eigenlijk van verwacht had. De Raad van State is zeer restrictief opgetreden, zowel bij de oplossing van het bevoegdheidsprobleem als bij de schatting van de toe te kennen schadeloosstelling. Talrijke struikelblokken staan de toepassing van het artikel in de weg. Het aantal gunstige adviezen is op de handen te tellen ⁽⁴⁶⁾. Men mag beweren dat het besproken artikel weinig nut vertoont. Toch kan, zoals Prof. Mast deed gelden, op het actief van het artikel 7 par. 1 geschreven worden dat het een spoorslag heeft betekend voor de hoven en rechtbanken om de bescherming van de rechten en de belangen van de burgers op meer uitgebreide wijze te verzekeren. Talrijke vonnissen en arresten hebben de traditionele stellingen laten varen en onder een nieuw oogpunt het vraagstuk behandeld van de geschillen in verband met de verantwoordelijkheid van de openbare macht ⁽⁴⁷⁾.

Het blijkt een algemene betrachting te zijn de bevoegdheid van de Raad van State, terzake artikel 7, par. 1 uit te breiden en te sanctioneren.

Beïnvloed door de evolutie van de burgerlijke rechtspraak in België en van de administratieve rechtspraak in Frankrijk, wil het wetsontwerp dat thans bij het Parlement berust aan de Raad van State de bevoegdheid geven niet alleen uitspraak te doen over de materiële eisen tot herstelvergoeding voor buitengewone schade, doch ook over de morele ⁽⁴⁸⁾.

Veel belangrijker is de bedoeling van het Parlement de Raad van State niet meer bij wege van advies, doch wel bij wege van arrest uitspraak te laten doen over de eisen tot herstelvergoeding voor buitengewone schade. Wij hebben even gehuiverd bij de lectuur van die bepaling omdat men op het eerste gezicht zou kunnen gaan veronderstellen dat het recht op schadevergoeding geen uitsluitend burgerlijk recht meer is zoals artikel 1382 B.W. dat doet veronderstellen. Zou het dan een politiek recht zijn waaromtrent door om het even welk rechtscollege kan beslist worden?

Wij menen echter dat men niet zover hoeft te gaan. Wij geloven dat een duidelijk onderscheid moet gemaakt worden tussen de toewijzing op billijkheidsgronden van een schadevergoeding wegens buitengewone schade die kan ontstaan uit een wettig of laks optreden en het burgerlijk recht tot schadevergoeding dat steeds werd gesteund op art. 1382 B.W. wanneer een fout werd begaan. Als men het zo bekijkt dat alleen de vraag tot herstel van buitengewone schade als een politiek recht wordt beschouwd, blijven de regels betreffende de algemene schadeloosstelling onverkort. Aldus begrepen kan geen bezwaar geopperd worden tegen het voornemen de Raad van State in dit domein bij wege van arrest te laten beslissen. Het ware echter wenselijk om ieder misverstand te vermijden dat de parlementaire voorbereiding in die zin een duidelijke stellingname zou bevatten.

Uiteindelijk geloven wij ook dat, indien de Raad van State voortaan bij wege van arrest uitspraak zou doen, de kans groot is dat dit orgaan nog voorzichtiger zal worden met de te treffen beslissingen, ofschoon het gebied uitgebreid wordt, vermits naast de morele schade ook de mogelijkheid zal bestaan vergoeding te vorderen ten overstaan van alle administratieve overheden. De commissie van binnenlandse zaken heeft uitdrukkelijk

verzocht dat de verslaggever zou vermelden dat de goedkeuring van dit artikel moet worden beschouwd als een bevestiging van de restrictieve interpretatie van de woorden «buitengewone schade» ⁽⁴⁹⁾.

7. In het huidig regime is de mogelijkheid tot verwijzing naar de algemene vergadering van de administratie uiterst beperkt ⁽⁵⁰⁾.

In beginsel is de verwijzing naar de algemene vergadering van de afdeling niet geoorloofd. Slechts in twee gevallen geschiedt zij van rechtswege, nl. wanneer een kamer erkent dat er aanleiding bestaat tot herziening, en wanneer de vernietiging van een administratieve beslissing zou kunnen uitgesproken worden wegens machtsafwendig. In twee andere gevallen bestaat een facultatieve mogelijkheid tot verwijzing. Enerzijds kan iedere advieszaak bij meerderheid van stemmen naar de algemene vergadering van de afdeling worden verwezen. Anderzijds kan een verzoekschrift waarover hetzij bij wijze van advies, hetzij bij wijze van arrest uitspraak moet worden gedaan, ook worden verwezen wanneer een middel wordt aangevoerd dat steunt op de schending van de wetten of reglementen op het gebruik der talen in bestuurszaken, doch enkel om over dit middel uitspraak te doen ⁽⁵¹⁾. Die laatste mogelijkheid is een typisch uitvoeis van de moeilijkheden die de taalverhoudingen in ons land kenmerken.

Er is in ons publiek recht een kentering merkbaar om aan de algemene vergadering van de rechtsmachten een meer uitgebreide bevoegdheid toe te kennen. Aldus hebben wij reeds kunnen vaststellen dat de wet van 25 februari 1954 betreffende de inrichting van het Hof van Cassatie voor de kamers van dit Hof voltallige terechtzittingen heeft ingesteld die een grotere eenheid van rechtspraak en uitspraken in buitengewoon belangrijke of kiese problemen mogelijk maken.

Op het ogenblik dat het bij het Parlement aanhangig wetsontwerp tot wijziging van de wetten betreffende de Raad van State werd neergelegd, werd op dit punt niets beoogd. Het is ingevolge een amendement van de regering ⁽⁵²⁾ dat de Senaat de uitbreiding van bevoegdheid van de algemene vergadering heeft gestemd ⁽⁵³⁾. De commissie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft artikel 31 van het wetsontwerp zonder bespreking eveneens aangenomen ⁽⁵⁴⁾. De inlassing in het wetsontwerp werd bevorderd door het advies van de Raad van State dat gegeven werd naar aanleiding van een vroeger neergelegd wetsvoorstel ⁽⁵⁵⁾. Terecht werd hierin opgemerkt dat onder het huidig artikel 48 een zaak alleen op verwijzing vanwege een der Kamers bij de algemene vergadering van de afdeling administratie aanhangig wordt gemaakt. Zelfs waar verwijzing verplicht is, geschiedt zij alleen als de kamer erkent dat er grond tot herziening of tot nietigverklaring wegens machtsafwendig is. In de toekomst zouden drie mogelijke wegen openstaan om een zaak naar de algemene vergadering te sturen, nl. de directe toewijzing, de verwijzing door de kamer waarbij de zaak berust of de onttrekking aan die kamer.

De directe toewijzing door de Eerste-Voorzitter heeft dit voordeel op de twee andere methodes, dat zij geen vertraging in het berechten van de zaak teweeg brengt en dat geen neigingen bestaan om te menen dat de magistraten van een bepaalde kamer die tot verwijzing besluiten, de verantwoordelijkheid voor die uitspraak niet alleen willen dragen of dat de overheid, die tot onttrekking besluit, jegens de betrokken kamer enige achterdocht koestert. In het advies wordt aangeprezen dat de Kamers gebruikt zouden maken van de uitspraken tot verwijzing naar de algemene vergadering in belangrijke zaken om strijdigheid in de rechtspraak op te heffen of om de jurisprudentie opnieuw tersprake te brengen, door hiertoe liefst op

het gezag van de algemene vergadering te steunen. Wanneer twee kamers in niet samenhangende zaken voor eenzelfde probleem staan en vrezen dat zij hieraan niet dezelfde oplossing zullen geven, is verwijzing eveneens aangewezen.

Bij onttrekking dient het initiatiefrecht te worden beperkt tot de Eerste-Voorzitter en de Auditeur-Generaal. In de methode, voorzien om tot onttrekking over te gaan, is het wenselijk, ten einde moeilijkheden in de schoot van de instelling zelf tegen te gaan, alleen de algemene vergadering te laten beslissen over de onttrekking wanneer de kamer hiertoe niet vrijwillig zou overgaan.

Aan de voorgestelde tekst, dient, naar ons inzicht, niets gewijzigd te worden. Wordt hij gestemd, dan zal de rechtszekerheid daar ongetwijfeld baat bij vinden.

8. Wij zouden nog een laatste punt willen aansnijden. Het is dat van de uitvoering van de jurisdictionele beslissing wanneer een vernietigingsarrest van de Raad van State is tussengekomen.

Terzake beschikt de Belgische jurist over interessante bijdragen in de rechtsleer⁽⁵⁶⁾ en over een uiterst belangrijk arrest van de Raad van State, in 1965 geveld⁽⁵⁷⁾.

Die uitspraak onderzoekt de strekking van een vernietigingsarrest en de problemen bij de uitvoering gesteld, meer bepaald in verband met de retroactiviteit van de vernietiging.

Het veranderlijk antwoord op de vraag of uit de rechtskracht van het annuleringsarrest volgt dat er maatregelen tot rechtsherstel moeten worden genomen en welke juist, wordt bepaald door de natuur en de inhoud van de overtreden rechtsplicht, met dien verstande dat bovendien rekening moet worden gehouden met het geheel der rechten en verplichtingen die in een bepaalde situatie, krachtens het geheel der toepasselijke rechtsregelen, vervat liggen. Niet alleen beperkingen van juridische aard doch ook feitelijke beperkingen verminderen in de praktijk de rechtskracht van de vernietigingsarresten.

De Heer Braibant, Maître des Requêtes au Conseil d'Etat, heeft drie feitelijke beperkingen onderscheiden⁽⁵⁸⁾. Meteen zijn wij verzeild in de rechtsvergelijking, waar wij de Franse en de Italiaanse toestand met de onze willen afwegen.

Vooreerst meent de auteur dat de laattijdige vernietigingen die vaak pas na enkele jaren tussenkomen, ieder werkelijk nut missen. Het wordt thans soms onmogelijk de loopbaan van de talrijke ambtenaren opnieuw in te richten. Vandaar dat het Parlement soms geroepen wordt om door de techniek van de geldigverklaring door wetsbepaling, de vernietigingsbesluiten terzijde te stellen die ineens een groot aantal ambtenaren treffen.

Vervolgens zouden de vernietigingen doeltreffender zijn indien zij konden genieten van een grotere publiciteit. De middelen om die hinder op te vangen zullen van land tot land verschillen. In ieder geval loont het de moeite deze bedenking te onthouden.

Erg is echter de derde vaststelling. Geruime tijd hadden de Franse rechtsleer⁽⁵⁹⁾ en de Raad van State zelf, zich beklagd over de slechte wil betoond door het bestuur om de arresten van de Raad van State uit te voeren die het hinderden of eenvoudig niet overeenstemden met zijn opvattingen.

In 1962 publiceerde de eminente Franse jurist Prof. Rivoero een artikel dat ophef heeft gemaakt: « Le Huron au Palais-Royal ou Réflexions naïves sur le recours pour excès de pouvoir »⁽⁶⁰⁾. Dank zij zijn aktie werd aangetoond dat het belang van het administratief contentieux soms slechts theoretisch was.

Op 30 juli 1963 werd het decreet uitgevaardigd dat de waarborgen verstevigde voor de uitvoering van de be-

slissingen van de Raad van State⁽⁶¹⁾. Drie middelen werden daartoe ingesteld.

Voortaan kunnen de betrokken ministers aan de Raad van State vragen de administratie voor te lichten over de modaliteiten van de uitvoering van de beslissing. In het soms ingewikkeld domein van de gevolgen van de vernietigingsarresten wordt daardoor aan het bestuur de mogelijkheid ontnomen de inertie te verontschuldigen met het onbegrip.

b. Doeltreffender lijkt het tweede middel. De ondervoorzitter van de Raad van State of de voorzitter van de afdeling voor geschillen kunnen de door het voornoemd decreet ingestelde commissie, die jaarlijks een rapport moet opstellen, verzoeken de aandacht van de administratie te vestigen op het gevolg dat aan een beslissing moet gegeven worden.

c. Ten slotte beschikken de verzoekende partijen zelf over de bevoegdheid om aan de gemelde commissie de moeilijkheden te onderwerpen die zij ontmoeten bij de uitvoering van de beslissing. Daartoe kunnen zij overgaan na verloop van 6 maanden te rekenen van de datum van de uitspraak.

Het beroep op de commissie dat de rechtzoekenden ter beschikking staat heet men het « recours officieux ». Zelfs na deze vernieuwing bleef Prof. Vedel pessimistisch gestemd. De Franse administratie kent ambtenaren die zeer onwillig zijn. Hij meent dat de enige radikale maatregel zou bestaan in de automatische inwerkingstelling van de geldelijke aansprakelijkheid van de ambtenaar die verantwoordelijk zou zijn voor het verzet tegen de uitvoering van een definitieve jurisdictionele uitspraak⁽⁶²⁾.

Prof. Vedel meent dat men nog verder moet gaan en de ambtenaren strafrechtelijk vervolgen wegens het wanbedrijf van de weigering door een openbare overheid van de uitvoering van een jurisdictionele beslissing die haar veroordeelt.

Het Italiaans administratief contentieux kent een wetelijke bepaling die de Raad van State bevoegdheid geeft kennis te nemen van de beroepen die strekken tot het bekomen van de uitvoering van de verplichting van de administratieve overheid zich te gedragen, voor wat betreft het besliste geval, naar het gewijsde van de rechtbanken. De pretoriaanse rechtspraak van de Raad van State heeft die mogelijkheid ook uitgebreid tot de gevallen waarbij de beslissingen van de administratieve rechtsmachten niet worden geëerbiedigd⁽⁶³⁾. Deze uitbreiding werd bevestigd door het Hof van Cassatie⁽⁶⁴⁾ en goedgekeurd door de rechtsleer⁽⁶⁵⁾.

Het beroep op de Italiaanse Raad van State wegens de niet uitvoering van het gewijsde heeft nooit een nieuw waardeoordeel over de onwettigheid van de rechtshandeling tot onderwerp, maar streeft er enkel naar te laten vaststellen wat de administratie nagelaten heeft te doen.

Het beroep strekt er derhalve toe rechtstreeks te bekomen dat de Raad van State zich in de plaats stelt van de administratieve overheid die lijdzaam is gebleven voor de uitvoering van het gewijsde te zorgen⁽⁶⁶⁾.

Wat Prof. Vedel in Frankrijk zou willen ingevoerd zien bestaat reeds vele jaren in Italië. Het statuut van de staatsambtenaren van 10 januari 1957 bepaalt dat, indien de enkeling schade ondergaat door het niet uitvoeren van het gewijsde, hij een actie tot schadevergoeding kan instellen tegen de verantwoordelijke ambtenaar, na voorafgaande aanmaning⁽⁶⁷⁾. Het stelt verder dat tot uitvoering moet overgegaan worden op grond van de uitspraak van de Raad van State, die de verplichting vastgelegd heeft van de bestuurlijke overheid zich te gedragen naar het gewijsde. Vóór de tussenkomst van de wetgever had de Raad van State reeds de persoonlijke verantwoordelijkheid van de ambtenaren aanvaard⁽⁶⁸⁾.

Men moet in kontakt geweest zijn met de Italiaanse

administratie om zich een denkbeeld te kunnen vormen van de persoonlijke inertie van de ambtenaren. Uiterst talrijk zijn doorgaans de gegadigden voor openstaande betrekkingen. Voor 700 plaatsen in de administratie der sociale verzekeringen boden zich 95.000 kandidaten aan in december 1966. Te Rome was de toeloop zo groot voor het afhaken der inschrijvingsformulieren en werd zo met de ellebogen gewerkt dat diverse gekwetsten werden geneeerd (^{68bis}).

Worden die kandidaten benoemd dan vervoegen zij de talrijke ambtenaren die van de langzaam aan aktie het gewone werkritme maken.

Men schat dat in Italië 5 à 6 % van de jurisdictionele uitspraken niet worden uitgevoerd. Dat is 5 à 6 % teveel. Persoonlijk zijn ons in België geen gevallen bekend van dergelijke weigering. Op één te rechtvaardigen uitzondering na, is zelfs aan alle adviezen inzake buitengewone schade gevolg gegeven. Wellicht daarom kennen wij niet de verzuchtingen en de bepalingen die men in de Franse en Italiaanse wetgeving terugvindt. Ook het besproken wetsontwerp bevat terzake geen bepalingen. Dat zulks niet nodig blijkt te zijn pleit voor het gaaf gebleven rechtsbewustzijn van ons ambtenarenwezen dat, voor zover wij konden nagaan, de nodige eerbied opbrengt voor de beslissingen van de gewone en administratieve jurisdictie, en meer bepaald van de Raad van State.

* * *

Algemene beschouwingen mogen als besluit geformuleerd worden. De soms ingewikkelde aard van de regelen van administratief recht, dat een uitzonderingsrecht is, leiden onafwendbaar tot de noodzakelijkheid de grondbegrippen voor een wettig optreden derwijze te omlijnen dat de discretionaire bevoegdheid van het bestuur niet aan banden gelegd wordt, terwijl de particuliere belangen niet nutteloos mogen opgeofferd worden. De beide afdelingen van de Raad van State hebben de belangrijke taak op zich genomen de rechtsbegrippen vast te leggen die het optreden van het openbaar bestuur in de baan van de wettigheid kunnen richten.

Tot op heden heeft de vraag over de wenselijkheid van de oriëntatie van een gerechtelijk monisme naar een jurisdictioneel pluralisme nog geen eensgezinde oplossing gevonden (⁶⁹). Die evolutie lijkt echter onafwendbaar, wegens het eigen en complex karakter van het publiek recht. In alle ons omringende landen stelt men die tendens vast die toch niet het gevolg van louter toeval kan zijn (⁷⁰).

Met alle eerbied voor de verdiensten op andere gebieden van de gewone rechtsmachten en van de lagere administratieve jurisdicties, kan moeilijk ontkend worden dat zij er niet in gelukt zijn daadwerkelijk de administratieve willekeur in te dijken. De Raad van State is daarin beter geslaagd, wellicht omdat hij de administratieve norm kan volgen van het begin tot het einde, vanaf het voorontwerp van wet dat deze norm zal doen ontstaan en het besluit dat deze formuleert, tot het arrest dat de onwettigheid ervan zal moeten vaststellen.

Prof. Buch heeft terecht opgemerkt dat van alle nationale instellingen de Raad van State de enige is die zich werkelijk op het kruispunt van de machten bevindt: hij helpt het Parlement in de totstandkoming van de wetten, draagt bij tot de vestiging van de administratieve norm opgevat door de uitvoerende macht, en deelt met de rechterlijke macht de taak van de rechtsbedeling ten overstaan van de uitvoerende macht (⁷¹).

Door de omstandigheden welbekend met het ingewikkeld administratief raderwerk heeft de Raad van State met realiteitszin de grenzen vastgelegd die een wettig administratief optreden moeten waarborgen en die in

de praktijk dienstig zijn gebleken. De Raad van State is erin geslaagd in het aktief bestuur de rechtsdiscipline te verstevigen. Een reeks arresten vormt als precedent de leidraad voor later administratief optreden.

Vatbaarheid voor verbetering ligt in de aard van het menselijk bestaan en van wat door de menselijke geest werd tot stand gebracht. Uit wat voorafgaat is gebleken dat enerzijds de organisatie en anderzijds bepaalde wijzigingen in de bevoegdheid de rechtzoekenden kunnen ten goede komen.

Meningsverschillen bestaan over de aan te nemen oplossingen. Men moet echter kiezen tussen het immobilisme en de doorgaans vernieuwende strekkingen van het wetsontwerp. Voor de bevoegdheid verstrekt de rechtsvergelijking waardevolle inlichtingen, voor de organisatie, onderwerp van uiteenlopende visies, is de wetgever op zichzelf aangewezen.

De Belgische Raad van State geniet inmiddels het vertrouwen zowel van de bestuurders als van de bestuurden. Wij geloven dat een wisselwerking bestaat tussen een dergelijke Raad van State die eerbied afdwingt en de eerbied die de ambtenaren betonen voor het gewijste van deze instelling. Er bestaat geen gedwongen uitvoering en het bestuur moet zelf de gevolgen van het annulatiearrest bepalen. Dat de Franse en Italiaanse toestanden betreffende de gerechtelijke uitspraken niet blijken te bestaan in België pleit voor het rechtsbewustzijn van de fysieke componenten van onze administratie.

Zou dat elementair rechtsgevoel bij hen ontbreken of verzwakken, dan zou de Raad van State, hoe degelijk ook, verder niet de rol kunnen spelen die hij thans speelt.

Daarvan getuigenis te hebben mogen afleggen in dit jubelend instituut, temidden van plichtsbewuste studenten-ambtenaren, die, weldra gepromoveerd naar de eerste categorie, zwaardere verantwoordelijkheden zullen moeten dragen en leiding zullen moeten geven, stemt ons tot grote vreugde.

William LAMBRECHTS

Advocaat

Docent aan het Provinciaal Hoger Instituut voor Bestuurswetenschappen

* Tekst van de openingsrede uitgesproken tijdens de plechtige zitting welke gehouden werd naar aanleiding van de aanvang van het academiejaar 1970-1971 van het Provinciaal Hoger Instituut voor Bestuurswetenschappen te Antwerpen.

(1) Deze datum werd vastgelegd in het K.B. van 21 augustus 1948.

(2) Zie o.m. Velge, H.: L'institution d'un Conseil d'Etat en Belgique; 1930, bl. 25 sqq. — Buch, H.: L'évolution du Conseil d'Etat de Belgique; EDCE, 1964 bl. 177 - 193.

(3) Parl. St. Kamer, 1962-1963, nr. 479/1, met advies van de Raad van State, nr. 479/2.

(4) Parl. St. Kamer, 1963-1964, nr. 652/1, met advies van de Raad van State, nr. 652/2.

(5) Parl. St. Senaat, 1962-1963, nr. 128.

(6) Parl. Hand. Senaat, 11 maart 1965.

(7) Parl. St. Kamer, 1964-1965, nr. 1004/1.

(8) Artikelen 128, 129 en 310 van de wet van 10 oktober 1967.

(9) Amendement De Staercke; Parl. St., Kamer, 1964-1965, nr. 1004/3.

(10) Parl. St., Kamer, 1964-1965, nr. 1004/5.

(11) Vrancx, A.: Administratieve rechtshandelingen; Adm. Lex., 1961, 83 bl.

(12) Vedel, G.: Droit administratif; 1964, bl. 38.

(13) Artikel 189 van het verdrag van 25 maart 1957 tot oprichting van de Europese Economische Gemeenschap.

(14) o.m. R.v.S. Vlijtingen nr. 5945 dd. 8 jan. 1958.

(15) Vedel, G.: Droit administratif; 1964, bl. 384.

(16) R.v.S. Albart nr. 12.240 dd. 24 februari 1967.

(17) R.v.S. Schollaert nr. 2944 dd. 27 nov. 1953.

R.v.S. Longeval nr. 11048 dd. 16 februari 1965.

R.v.S. Claude nr. 11393 dd. 10 sept. 1965.

(18) R.v.S. Van Maele en De Smedt nr. 9027 dd. 12 dec. 1961.

(19) Artikel 5 van de wet van 24 juli 1952 betreffende de procedure inzake de statuten der burgerlijke weerstanders en

werkweigeraars; artikel 8 van de wet van 12 april 1958 betreffende de medische en pharmaceutische cumulatie. Een bijzondere vermelding verdienen de artikelen 76 en 77 van de gemeentekieswet in verband met de geldigverklaring van de gemeenteraadsverkiezingen waarbij een beroep, terwille van de algemene inrichting van de wet, een schorsend karakter vertoont.

(20) Die vaststelling werd gedaan in een advies van de afdeling wetgeving van de R.v.S. bij een wetsvoorstel van de Heer De Staercke. Parl. St., Kamer, 1962-1963, nr. 479/2, bl. 18.

(21) Rémion, F.: Le Conseil d'Etat et les marchés de l'administration; Ann. Fac. Dr. Liège, 1960, bl. 472.

(22) Cass. 3 nov. 1960 inzake Rhodius-Deville; R.C.J.B. 1961, bl. 320 met noot Buttgenbach, A.: Du sort de l'action en dommages-intérêts introduite devant les tribunaux judiciaires par un sousmissionnaire évincé, suite à un arrêt du Conseil d'Etat annulant la désignation irrégulière d'un adjudicataire de marché de travaux publics, bl. 322 - 334.

(23) Parl. St., Senaat, 1961-1962, nr. 364, bl. 47.

(24) Parl. St., Senaat, 1961, 1962, nr. 364, blz. 13.

(25) Parl. St., Kamer, B.Z. 1961, nr. 148/1.

(26) Parl. St., Kamer, 1962-1963, nr. 479/1.

(27) Parl. St., Kamer, 1962-1963, nr. 479/2, bl. 16-19.

(28) Parl. St., Senaat, 1962-1963, nr. 129.

(29) Parl. St., Senaat, 1964-1965, nr. 13, verslag Sledsens, bl. 27.

(30) Parl. St., Senaat, 1964-1965, nr. 151, bl. 4-6.

(31) Parl. St., Kamer, 1964-1965, nr. 1004/3, bl. 5.

(32) Parl. St., Kamer, 1964-1965, nr. 1004/5, bl. 13.

(33) Parl. St., Kamer, 1965-1966, nr. 49/2, blz. 3-4.

(34) Artikel 9 van het decreet van 30 september 1952 en artikelen 22 en 23 van het reglement van 28 november 1953.

(35) C.E. 19 febr. 1960, Berthout; Rec. bl. 128.

(36) C.E. 1 okt. 1954, Ministre des Finances, Rec., bl. 492.

(37) C.E. 24 april 1963, Ministre de la Construction, A.J., 1963, bl. 415.

(38) Decreet 63-766 van 30 juli 1963, voorlaatste alinea.

(39) Artikel 39 van de S.W. op de Raad van State, d.d. 26 juni 1924, nr. 1054.

(40) Virga, P.: La tutela giurisdizionale nei confronti della pubblica amministrazione; Milano, 1966, bl. 330.

(41) Voorontwerp van wet betreffende de gedingen voor de Raad van State, uitgewerkt door de studiec ommissie voor de hervorming van de procedure voor de Raad van State. Deze commissie werd ingesteld op 21 september 1963 door Prof. Lucifredi, toen minister voor de hervorming van het openbaar bestuur.

(42) R.v.S. Zimmer nr. 5120 dd. 18 mei 1956.

(43) R.v.S. Brasseur nr. 413 dd. 27 juni 1950.

(44) Sainttraint A.: verantwoording van het amendement op het wetsontwerp tot wijziging van de wetten betreffende de Raad van State; Parl. St., Kamer, 1965-1966, nr. 49/3.

(45) Van Assche, W.: Raad van State: ontvankelijkheid der aanvragen en beroepen wat de persoon van de verzoeker betreft; A.P.R., 1961, bl. 82.

(46) Voor het overzicht van de rechtspraak, zie: Vanderwaeren, R.: Rechtspraak van de Raad van State inzake buitengewone schade, T.B.P., 1965, bl. 275-281.

(47) Mast, A.: Le Conseil d'Etat et le contentieux de l'indemnité; Mélanges Dabin, bl. 792.

(48) Artikel 4, par. 2 van het aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers overgezonden wetsontwerp; Parl. St. Kamer, 1964-1965, nr. 1004/1, bl. 2.

(49) Parl. St., Kamer, 1964-1965, nr. 1004/5, bl. 12.

(50) Deze mogelijke faze in het geding wordt geregeld door artikel 48 van de wet van 23 december 1946 en de artikelen 30-32 van het B.R. van 23 augustus 1948.

(51) Zie in de rechtspraak o.m. R.v.S. Gemeente Etterbeek nr. 12.275 dd. 14 maart 1967 en R.v.S. Gemeente Etterbeek nr. 12.882 dd. 19 maart 1968.

(52) Parl. St., Senaat, 1963-1964, nr. 215, bl. 7.

(53) Parl. St., Senaat, 1964-1965, nr. 1004/1.

(54) Parl. St., Kamer, 1964-1965, nr. 1004/5 bl. 22.

(55) Parl. St., Kamer, 1962-1963, nr. 479/2, bl. 21-23.

(56) o.m. De Leye, O.: Enkele beschouwingen over sommige rechtsgevolgen van een vernietigingsarrest van de Raad van State; T.B.P., 1963, bl. 351.

(57) R.v.S. Van Lantschoot nr. 1153 dd. 1 dec. 1965.

(58) Braibant, G.: Remarques sur l'efficacité des annulations pour excès de pouvoir; EDCE, 1961, bl. 59-63.

(59) o.m. Waline, M., noot na C.E. 2 mei 1962, R.D.P., 1963, bl. 279.

(60) Rivero, J. Le Huron au Palais-Royal ou Réflexions natives sur le recours pour excès de pouvoir, Dalloz, 1962, Chr. bl. 37.

(61) Decreet nr. 63-766 van 30 juli 1963, meer bepaald de artikelen 58 en 59.

(62) Vedel, G.: Droit administratif; 1964, bl. 407-408.

(63) Artikel 27 nr. 4 van de S.W. op de Raad van State d.d. 26 juni 1924 nr. 1054.

(64) Cass. S.U. 8 juli 1953 nr. 2157; Foro it., 1953, I, bl. 1081.

(65) Colzi, G.: L'articolo 27 nr. 4 del T.U. delle leggi sul Consiglio di Stato come norma generale del nostro sistema di giustizia amministrativa; Riv. amm., 1952, bl. 82-96.

Sandulli, A.: Manuale di diritto amministrativo; 1969, bl. 814.

(66) Cass. S.U. 22 februari 1957, nr. 624 Riv. amm., 1957, bl. 546.

(67) Artikel 26 van de S.W. dd. 10 januari 1957 op het statuut van de staatsambtenaren.

(68) C.d.S. IVe S., 9 nov. 1951, nr. 832; C.d.S., 1951 I, bl. 1351.

(68bis) Nieuwsbericht 30 dec. 1966, A.F.P.

(69) Cambier, C.: Principes du contentieux administratif, I, bl. 284-337.

(70) Zie Mast, A.: Overzicht van het Belgisch administratief recht; 1968, bl. 356-359.

(71) Buch H.: L'évolution du Conseil d'Etat de Belgique; EDCE, 1964, bl. 209.

RECHTSPRAAK

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

12e Kamer. — 1 september 1970.

Voorzitter: M. Van Bael.

Rechters: M.M. Wijns en Schöller.

Eerste Substituut-Procureur des Konings:

M. Van de Meulebroeke.

Advocaten: Mrs. Denys, Uyttersprot en

José Vanderveeren.

Onwerkdadige voorlopige hechtenis en strafrechtelijke vervolging. — Europese Conventie tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden. — Schuldloze aansprakelijkheid van de Staat? Leer van de opoffering gesteund op de verbreking van het evenwicht tussen het individu en de gemeenschap. — Leer van de schending van de gelijkheid der burgers tegenover de openbare lasten.

1. Onwerkdadige voorlopige hechtenis en strafrechtelijke vervolging.

Europese Conventie tot Bescherming van de Rechten

van de Mens en de Fundamentele vrijheden — (artt. 5, par. 3, 5, par. 5 en 6, par. 1).

2. Onwerkdadige voorlopige hechtenis en strafrechtelijke vervolging - Schuldloze aansprakelijkheid van de Staat?

3. Onwerkdadige voorlopige hechtenis en strafrechtelijke vervolging — Leer van de opoffering gesteund op de verbreking van het evenwicht tussen het individu en de gemeenschap.

4. Onwerkdadige voorlopige hechtenis en strafrechtelijke vervolging — Leer van de schending van de gelijkheid der burgers tegenover de openbare lasten: de verbreking van het evenwicht tussen individuen onderling.

Van Deeren t./ Belgische Staat.

Advies van het Openbaar ministerie.

I. De feiten

1. Op 7 januari 1965, rond 22 u., werd Ida Vandenberg in haar woning aangevallen door een gemaskerde jon-

geman. Deze bracht haar vuistslagen toe op het hoofd zodat zij bewusteloos op de grond viel.

Omstreeks 2 u. 's nachts kwam Vandenbergh terug tot het bewustzijn. Zij stelde vast dat haar diverse voorwerpen ontvreemd werden en ondermeer een geldsom van ongeveer 1.500 fr. Het slachtoffer, dat 76 jaar was, rustte eerst in haar zetel uit tot 7 u. en diende daarna klacht in bij de politie.

2. Toen de politie van Antwerpen ter plaatse aankwam, beschuldigde Vandenbergh onmiddellijk haar kleinzoon Van Deeren Raphaël, geboren op 22 juni 1947.

Deze laatste werd nog dezelfde dag, d.i. op 8 januari 1965, om 15 u., ondervraagd, maar ontkende de feiten.

Om 16 u. werd hij geconfronteerd met zijn grootmoeder in het ziekenhuis. Het oudje bevestigde haar beschuldigingen, doch de verdachte bleef ontkennen.

Rond 17 u., nadat hij terug naar het politiebureau werd gebracht, wijzigde Van Deeren zijn verdedigingssysteem en ging tot bekentenissen over. Hij verschaft daarbij nauwkeurige bijzonderheden die blijkbaar alleen door de dader konden bekend zijn. Voordat zij gans opgenomen waren, trok hij evenwel zijn bekentenissen in en beweerde opnieuw onschuldig te zijn.

3. Tegen Van Deeren werd op 9 januari 1965 een bevel tot aanhouding verleend uit hoofde van poging tot oudermoord. Op 18 februari 1965 werd hij door de Brusselse kamer van inbeschuldigingstelling vrijgelaten.

Hij kwam op 30 juni 1966 vanwege het Hof van Beroep te Brussel bevestiging van de vrijspraak die hij op 23 december 1965 verkregen had van de correctionele rechtbank te Antwerpen.

4. De ware daders van de overval werden op 12 januari 1966 aangehouden en nadat zij de feiten bekend hadden, werden zij ervoor veroordeeld.

5. Van Deeren heeft aldus 40 dagen onwerkdadige voorhechtenis ondergaan.

II. De rechtspleging

6. Op 7 mei 1968, daagden de ouders van Raphaël Van Deeren de Belgische Staat — Ministerie van Justitie — voor de burgerlijke rechtbank alhier. Zij eisen 375.000 fr. vergoeding voor de materiële en morele schade die zijzelf en hun kinderen — Raphaël inbegrepen — zouden geleden hebben door de 40 dagen onwerkdadige voorhechtenis die Raphaël uitgezet had tussen 8 januari 1965 en 19 februari 1965.

7. De ingestelde rechtsvordering berustte volgens het inleidend exploit op drie gronden :

a. op de krenking van de persoonlijkheidsrechten van verzoekers,

b. op het feit dat de zoon van aanleggers schade heeft opgelopen in het algemeen belang en een offer heeft gebracht dat de gelijkheid tegenover de openbare lasten schendt,

c. op de billijkheid.

8. In de door aanleggers ingediende conclusies werden die gronden nader verklaard. Zij beriepen zich namelijk uitdrukkelijk op het foutloze overheidsaansprakelijkheid alsmede op het Europees Verdrag van 4 november 1950 (artikels 5, par. 3 en par. 5).

9. In een nota werden die gegevens door de aanleggers uitvoerig uiteengezet. Zij kunnen aldus worden samengevat :

a. de rechterlijke macht heeft terzake *geen* fout begaan en werd dan ook niet bekritiseerd « zodanig dat we de klassieke theorie van artikel 1382 en volgende van het burgerlijk wetboek over de foutaansprakelijkheid *volledig* buiten beschouwing laten ».

De grondslagen van de overheidsaansprakelijkheid zouden in dit geval te vinden zijn

— in de foutloze aansprakelijkheid die een dubbele motivering zou hebben, namelijk de leer van de opoffering gesteund op het verbreken van het evenwicht tussen het individu en de gemeenschap en de leer van de schending van de gelijkheid der burgers tegenover de openbare lasten (de verbreking van het evenwicht tussen de individuen onderling),

b. de billijkheid werd eveneens als vorderingsgrond aangevoerd :

de schadeloosstelling zou ter zake niet alleen een kwestie van recht maar ook van menselijkheid zijn,

c. het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (artikel 5 § 3 en § 5) zou in dezen geschonden zijn, daar — volgens de aanleggers — de voorlopige hechtenis niet volstrekt noodzakelijk was en de zaak Van Deeren niet binnen een redelijke termijn door de rechtbank werd behandeld (artikel 6 § 1 van het Verdrag) ;

III. Prolegomena

10. Bij ons weten is het de eerste maal dat een dergelijke vordering tegen de Belgische Staat wordt ingesteld. Zij werpt zeer kiese problemen op, die betrekking hebben op de aansprakelijkheid van de Staat voor gerechtelijke dwalingen.

De stelling van de verzoekers bevat mijns inziens een tegenstrijdigheid. Enerzijds wordt immers toegegeven dat de rechterlijke macht geen fout begaan heeft, terwijl anderzijds beweerd wordt dat de voorlopige hechtenis niet volstrekt noodzakelijk was en dat de zaak al te traag behandeld werd, wat alleszins twee fouten zou uitmaken mochten die omstandigheden bewezen zijn.

Mitsdien zal ik in mijn advies die twee aspecten van de overheidsaansprakelijkheid onderzoeken.

Klaarheidshalve, meen ik echter dat het goed is vooraf de kwestie van de schadeloosstelling in geval van onwerkdadige voorhechtenis historisch te benaderen om daarna te bepalen welk thans de stand is van de Belgische wetgeving op dat punt.

A. Historisch overzicht.

11. Al sedert eeuwen wordt opgekomen voor de schadeloosstelling van de personen die een onwerkdadige hechtenis hebben ondergaan.

Zo was ondermeer Koning Lodewijk XVI een voortander van die schadeloosstelling (J. Vanderveeren Louis XVI - Criminologie R.D.P. 1960 - 1961 - blz. 183 - Ugeux - La personne qui a été, à tort, arrêtée préventivement, pourrait-elle prétendre à une indemnité de la part de l'autorité publique - R.D.P. 1953 - 1954 - blz. 311).

Wat ons land betreft, werd dat probleem reeds in 1851 door het parlement besproken (Parl. Hand. Kamer 1851 - 52 - blz. 150). Dat gebeurde vervolgens ook op 15 maart 1862 (Parl. Hand. Kamer 1961 - 62 - II, 938) op 30 november 1864 (Parl. Hand. Kamer 1864 - 65 - blz. 100) ; op 20 februari 1872 (Parl. Hand. Kamer 1871 - 72 - blz. 489 en 505) ; op 28 november 1872 (Parl. Hand. Kamer 1872 - 73 - blz. 99 en 108) ; op 25 maart 1873 (Parl. Hand. Kamer 1872 - 73 - blz. 817) ; op 18 maart 1874 (Parl. Besch. Kamer 1874 n° 120 - Parl. Hand. Kamer 1873 - 74 - blz. 715) ; op 20 februari 1884 (Parl. Besch. Kamer 1883 - 84 nr. 95) ; op 4 februari 1887 (Parl. Hand. Kamer 1886 - 87 - blz. 470) en op 5 februari 1901 (Parl. Besch. Kamer 1901 - nr. 95).

Senator Deswarte deed in 1922 een ernstige inspanning om de wetgever ertoe te brengen een vergoeding toe te staan aan diegenen die ten onrechte werden aangehouden (Parl. Besch. Senaat 1921 - 22 nr. 197 - Parl. Hand. Senaat 1922 - 23 - nr. 133).

Op 22 oktober 1968 legde senator Baert een wetsvoor-

stel neer tot de vergoeding van de personen die in voorlopige hechtenis werden genomen en achteraf werden vrijgesproken (Parl. Besch. Senaat - Buitengewone zitting 1968 - nr. 141).

Minister van Justitie Vranckx diende op 10 september 1969 op zijn beurt een wetsontwerp in met dezelfde bedoeling (Parl. Besch. Kamer 1968-1969 nr. 472).

12. Ook de rechtsleer heeft steeds belangstelling getoond voor deze kwestie. Procureur-generaal Servais schreef daarover in de « Revue de Droit Belge » (Deel IV, blz. 40) en daarna de heer Destrée (J.T. 23 juni 1901) alsook de advocaat Sasserath (R.D.P. 1924 - blz. 167 tot 169) en Ugeux (op. cit. R.D.P. 1953 - 1954 - blz. 311).

13. Diverse juristenverenigingen hebben meer dan eens die kwestie op hun agenda geplaatst en namelijk de « Union de Droit Pénal » in 1932 (R.D.P. 1932 - blz. 1064 - 1933 - blz. 163 en 993) alsook de « Revue Internationale de Droit Pénal » tijdens haar congres van Rome in 1953 over « La Protection de la Liberté Individuelle durant l'instruction ».

Sedertdien — en men vraagt zich af waarom — werd die stof niet meer specifiek behandeld, maar slechts aangehaald ter gelegenheid van studies in verband met de voorlopige hechtenis (Aronstein - De quelques manières d'affermir la liberté - J.T. 1968 - 69 - blz. 237-238); (J. Velu - Le Régime de l'arrestation et de la détention préventive à la lumière de l'évolution du Droit International - R.D.P. 1965 - 66 - blz. 738 en volgende).

B. De stand van de Belgische Wetgeving

a) Eigen wetgeving.

14. Vooralsnog is er nergens in de Belgische wetgeving een tekst te vinden die een vergoeding toekent aan een persoon die ten onrechte aangehouden werd.

De magistraat die een ambtelijke fout begaat geniet een wettelijke vrijstelling dank zij dewelke de door hem benadeelde persoon geen schadevergoeding van hem kan eisen (Dalcq - Traité de la Responsabilité civile - Nov. Droit Civil T. V 1 - n° 969 - Waline - Droit administratif - n° 1618).

Die regel kent nochtans drie uitzonderingen:

1°) ingeval van verhaal op de rechter (artikels 1140 en 1141 van het gerechtelijk wetboek.)

2°) ingeval van aanvraag tot herziening (artikel 443 van het wetboek van strafvordering) van veroordelingen in criminele of correctionele zaken. De wet voorziet in een vergoeding ten laste van de Staatskas wanneer de veroordeling vernietigd of verminderd wordt (artikel 447 wetboek van strafvordering),

3°) ingeval een magistraat een misdrijf pleegt, ondermeer tegen de door de grondwet gewaarborgde rechten (artikel 147 van het strafwetboek).

Uit dit alles blijkt dus dat er geen Belgische nationale wet bestaat die voorziet in de vergoeding voor de onwerkdadige voorhechtenis (J. Velu - Le Régime de l'arrestation et de la détention préventive, à la lumière de l'évolution du Droit International - R.D.P. 1965 - 66 - blz. 741 et 742).

Nochtans moet er melding gemaakt worden van artikel 7 van de wet van 23 december 1946 betreffende de Raad van State, waarbij voorzien werd in een vergoeding ten laste van de staat, ingeval van buitengewone schade. Het bij die wetsbepaling gehuldigde stelsel is gesteund op de billijkheid. Het begrip fout werd in casu buiten de zaak gelaten (Cambier, Droit administratif blz. 517);

Artikel 7 is van residuaire aard, d.w.z. dat het slechts kan ingeroepen worden telkens als er geen ander bevoegd rechtscollege bestaat, neemt de afdeling administratie

kennis van de aanvragen om herstelvergoeding betreffende een buitengewone schade welke ontstaan is door de Staat, de provincie, de gemeente...

Dit artikel is dus slechts dienstig wanneer de opgelopen schade niet vatbaar is voor een geding voor de gewone rechtbanken of voor de reeds bestaande administratieve rechtscolleges (Cambier - op. cit. blz. 519) - (Mast - Belgisch administratief recht blz. 383).

De schade moet daarenboven materieel zijn; de morele schade werd niet in aanmerking genomen (Mast, op. cit. - blz. 387).

b) Het Europees Verdrag.

15. Ons land heeft echter internationale verdragen ondertekend die thans deel uitmaken van onze wetgeving. Het Europees Verdrag van 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden behoort tot dat Europees recht dat de goedkeuring van het Parlement bekam op 13 mei 1955.

Het is evenwel niet genoeg dat een verdrag in de eigen rechtsorde werd opgenomen opdat het zou deel uitmaken van ons intern rechtstelsel; de verdragsregels zouden daarenboven self-executing moeten zijn, d.w.z. rechtstreeks toepasselijk.

Een bepaling wordt beschouwd als rechtstreeks toepasselijk, wanneer dit het oogmerk is van de verdragsluitende partijen, wanneer zij rechtstreeks rechten of verplichtingen in het leven roept voor de enkelingen en eindelijk als zij kan toegepast worden zonder de medewerking van een aanvullende legislatieve bepaling (zie Ganshof van der Meersch - De Belgische rechter tegenover het internationaal recht en het gemeenschapsrecht - R.W. 1969-1970 - col. 205-206 - La valeur d'Ordre public de la Convention in Les Droits de l'Homme - blz. 189).

16. Wat het Europees Verdrag aangaat wordt door de rechtsleer aangenomen dat het grootste deel van de bepalingen van het Verdrag wel deel uitmaakt van de thans in België geldende rechtsorde (Ganshof van der Meersch - La Convention Européenne des Droits de l'Homme a-t-elle dans le cadre du droit interne une valeur d'ordre public, in « Les Droits de l'Homme » blz. 196 - Organisations Européennes Deel I - blz. 348 tot 356, 362 tot 364 - 366 nr. 2 - J. Velu op. cit. R.D.P. 1965 - 66 - blz. 686).

In de rechtspraak van het Hof van Cassatie is daarover tot dusver geen uitdrukkelijke uitspraak te vinden.

Wel is het zo dat het Hof van Cassatie verscheidene arresten geveld heeft waarin het *impliciet* van oordeel is dat de normatieve bepalingen van het Verdrag zonder meer deel uitmaken van onze wetgeving (Ganshof van der Meersch - Organisations Européennes I - blz. 368 en de nota 1; J. Velu - L'application et l'interprétation de la Convention Européenne des droits de l'homme dans la jurisprudence belge — J.T. 1968 p. 696 - n° 6; J. Velu - La Convention Européenne des Droits de l'Homme et la procédure pénale belge in Mélanges Polys Modinos p. 389 à 453 - n° 4).

c) Unoverdrag.

17. Volledigheidshalve moeten wij nog aanstippen dat artikel 9 § 5 van « Le Pacte International relatif aux droits civils et politiques » van 16 december 1966 waar bepaald is dat

« Tout individu victime d'arrestation ou de détention illégales a droit à réparation ».

niet kan ingeroepen worden daar de bepalingen ervan nog niet door België bekrachtigd werden. Bovendien werd er in het algemeen aangenomen dat de regels van dit Verdrag niet self-executing zijn.

IV. Onderzoek van de grond van de zaak

A. Aansprakelijkheid wegens fout.

1) Artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek.

18. De magistraat geniet niet alleen van een wettelijke vrijstelling maar ook van een burgerrechtelijke vrijstelling (onder voorbehoud van de gevallen van verhaal op de rechter).

Inderdaad, noch in de rechtspraak, noch in de rechtsleer, werd de foutaansprakelijkheid op grond van artikel 1382 en volgende ingeroepen tegen de magistraat die in het verrichten van zijn ambt een fout heeft begaan: « C'est que leur (d.i. van de magistraten) change est celle d'un pouvoir essentiellement caractérisé par son indépendance, le juge ne relève que de sa conscience » (C. Cambier - Droit administratif blz. 575).

Hetzelfde geldt, mijns inziens, wanneer de aanhouding gebeurt met overtreding van de wet van 20 april 1874 op de voorlopige hechtenis.

19. De verantwoordelijkheid van de Staat ingeval een magistraat een fout heeft begaan in de uitoefening van zijn bediening, stelt in het Belgisch nationaal recht geen probleem.

De magistraat is een orgaan van de Staat, (Dalcq - op. cit. Nov. Dr. Civ. deel V 1 n° 988) en volgens de theorie van het orgaan kan zijn fout de Staat niet burgerrechtelijk aansprakelijk maken « L'Etat Moral doit pouvoir bénéficier de l'immunité de la responsabilité que la loi accorde à son organe ; l'Etat moral n'agissant que par ses organes, ne pourrait constituer une faute dans le chef de l'Etat, ce qui ne peut en être une dans le chef de son organe » (Dalcq - op. cit. n° 969 - 988).

« Les actes des juges n'engagent point, dans l'ordre interne, la responsabilité civile de l'Etat » (C. Cambier - Droit administratif - blz. 575 - Wigny - Droit administratif n° 400).

20. Mag een magistraat krachtens artikel 5 § 5 van het Europees Verdrag burgerlijk aansprakelijk verklaard worden voor een ambtelijke fout?

Bedoelde bepaling — zoals de Raad van State het zegt — eist dat niet (advies betreffende het Wetsontwerp van de heer Vranckx — Parlem. Hand. Zitting 1968 - 69 - nr. 472 - blz. 12).

Overigens legt bewuste bepaling de Staat niet de verplichting op de betaling van de toegestane schadeloosstelling te garanderen. Zij moet alleen aan het slachtoffer de mogelijkheid verschaffen een vordering in te stellen tegen de verantwoordelijke persoon (J. Velu - op. cit. - R.D.P. 1965 - 66 - blz. 740).

2) Artikels 5 § 3, 6 § 1 van het Europees Verdrag.

« § 3. Eenieder, die gearresteerd of gevangen wordt gehouden, overeenkomstig lid 1 c van dit artikel, moet onmiddellijk voor een rechter worden geleid of voor een andere autoriteit die door de wet bevoegd verklaard is om rechterlijke macht uit te oefenen, en heeft het recht binnen een redelijke termijn berecht te worden of hangende het proces in vrijheid te worden gesteld. De invrijheidstelling kan afhankelijk worden gesteld van een waarborg voor de verschijning van de betrokkene in rechte ».

« artikel 6 § 1. Bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen of bij het bepalen van de grondheid van een tegen hem ingestelde strafvordering heeft eenieder recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn door

een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie welke bij de wet is ingesteld ».

21. In dit verband rijst allereerst de vraag of die bepalingen self-executing zijn. Pas daarna dient nagegaan te worden of zij in casu al dan niet nageleefd werden.

Artikel 5 § 3 bevat, mijns inziens, een normatieve bepaling die aan een particulier een recht toekent waarop hij zich kan beroepen.

Dat geldt eveneens voor artikel 6 § 1, daar het recht zijn zaak binnen een redelijke termijn te zien behandelen deel uitmaakt van de onschendbare rechten van de mens.

Zoals de heer Velu het laat opmerken, zijn die bepalingen self-executing daar zij tot doel hebben « d'annoncer des défenses et de reconnaître des droits subjectifs sans que des mesures complémentaires d'exécution soient nécessaires... Enfin, les articles 5 et 6 sont rédigés de manière suffisamment précise pour permettre l'application directe. » (La Convention Européenne des droits de l'homme et la procédure pénale belge in Mélanges Modinos - blz. 392 zie ook Civ. Brux. 8.12.1966 - J.T. 1966 - blz. 686-687).

Ook zijn artikels 5 § 3 en 6 § 1 niet alleen procedure-regels zoals artikel 13 van het Europees Verdrag (Ganshof van der Meersch - Les droits de l'homme - blz. 186 en volg. - blz. 191).

22. Wat dient men te verstaan onder « een redelijke termijn »? De rechtbanken oordelen daarover in hoogste feitelijke aanleg, in concreto en niet in abstracto (J. Velu op. cit. R.D.P. 1965 - 66 - blz. 719 - nr. 62).

Wat artikel 5 § 3 betreft, heeft het Hof van Cassatie bevestigd dat « le délai raisonnable n'est pas écoulé, lorsque des actes d'instruction, nécessaires à la manifestation de la vérité, sont encore en cours et que ces actes sont accomplis sans retard injustifié » (Cass. 16 mars 1964 - Pas. - 1964 - 1 - 762). Wij menen dat er eveneens rekening moet gehouden worden met de moeilijkheden van het onderzoek (Landgericht Köln 9.V.1964 - Neue Juristische Wochenschrift 1964 - blz. 1816-1817), alsmede met de ernst van de feiten en de belangrijkheid van de lasten die op verdachte rusten (Ber. Bruss., 19.10.1966 - Rec. des décisions des Tribunaux Nationaux se référant à la Convention Européenne des Droits de l'Homme - article 5, page 37).

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft tot hier toe vier beslissingen gevelde betreffende het begrip « redelijke termijn » bedoeld in artikels 5 § 3 en 6 § 1 van het Europees Verdrag, (arresten Neumeister - D. 25.226 - Wemhoff - D. 25.246 - 06.3/30 van 27 juni 1968 - arresten Matznetter - D. 33.830 en Stösmüller D. 33.831 van 10 november 1969).

Daaruit blijkt dat een onderscheid dient gemaakt te worden tussen artikel 5 § 3 en artikel 6 § 1, in de appreciatie in concreto van het begrip « redelijke termijn ». Krachtens artikel 5 § 3 moet de rechter met een bijzondere spoed de zaak behandelen, terwijl artikel 6 § 1 behoeden wil voor overdreven traagheid.

Het Hof heeft de criteria (1) waarop de commissie be-

(1) Het gaat om de « methode des 7 critères », als volgt door Van Haelewyn samengevat (Cahiers de droit européen, 1969, blz. 218):

1. durée effective de la détention,
2. durée de la détention préventive par rapport à la gravité de l'infraction, à la peine à laquelle on peut s'attendre en cas de condamnation et au système législatif relatif à l'imputation de la détention préventive sur la peine éventuelle,
3. les effets d'ordre moral ou matériel que la détention produit sur le détenu,
4. l'usage abusif du prévenu de son droit d'introduire des recours contre sa mise en détention préventive,
5. les difficultés de l'instruction de l'affaire,
6. l'organisation du système d'instruction et la façon dont elle fut menée,
7. la « conduite » des autorités judiciaires dans l'examen des demandes de libération et dans le jugement quant au fond.

roep doet om te bepalen of artikel 5 § 3 geschonden werd, impliciet verworpen (J. Velu et D. Lanoy, *Chronique de droit européen*, Rev. de dr. intern. et de dr. comparé, 1969, blz. 138).

In de vier arresten besliste het Hof:

« C'est essentiellement sur la base des motifs indiqués dans les décisions relatives aux demandes de mise en liberté provisoire ainsi que des faits non controuvés indiqués par le requérant dans ses recours (qu'elle) est appelée à décider s'il y a eu ou non violation de la Convention ».

Om te bepalen of de voorlopige hechtenis de normale termijn overschrijdt, stelt het Hof bovendien:

« Il appartient aux autorités judiciaires nationales de rechercher toutes les circonstances de nature à faire admettre où à faire écarter l'existence d'une véritable exigence d'intérêt public justifiant une dérogation à la règle du respect de la liberté individuelle ». (zaak Neumeister, bl. 40).

In het arrest Wemhoff haalt het Hof een andere maatstaf aan:

« C'est à la lumière de ces indications (motifs du mandat d'arrêt, motifs des recours de l'inculpé contre le dit mandat) que la Cour doit apprécier si les motifs donnés par les autorités nationales pour justifier le maintien en détention sont pertinents et suffisent pour faire admettre que la détention n'a pas dépassé les limites raisonnables et dès lors contrevenu à l'article 5 § 3 de la Convention ». (blz. 25).

Het bestaan van bezwaren, het ingewikkeld karakter van de zaak, het gevaar dat verdachte zou de vlucht nemen of bewijzen vernietigen, zijn gegevens die onder ogen moeten genomen worden. Het Hof voegt eraan toe:

« On ne peut pas perdre de vue que si un accusé détenu a droit à ce que son cas soit traité par priorité avec une célérité particulière, celle-ci doit ne pas nuire aux efforts poursuivis par les magistrats afin de faire pleinement la lumière sur les faits dénoncés, de fournir tant à la défense qu'à l'accusation toutes facilités pour produire leurs preuves et pour présenter leurs explications et de ne se prononcer qu'après mûre réflexion sur l'existence des infractions et sur la peine... » (arrest Wemhoff, blz. 27).

Gelijkaardige criteria mogen mutatis - mutandis ook toegepast worden op artikel 6 § 1. Het is zonder meer duidelijk dat een rechtspleging zoals die waaraan Van Deeren het voorwerp is geweest niet binnen een paar maanden kan afgehaald worden. Hier ook dient de zaak in concreto beschouwd te worden.

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens bepaalt de dienaangaande dat art. 6 § 1 tot doel heeft te bekomen dat een verdachte « ne reste pas trop longtemps sous le coup d'une accusation et qu'il soit décidé sur son bien fondé » (Wemhoff) en dat de periode die daarvoor in acht dient genomen zich uitstrekt tot bij de vrijspraak of de veroordeling, beroep inbegrepen.

23. Noch de voorlopige hechtenis van Van Deeren noch de rechtspleging die tot zijn vrijspraak heeft geleid, hebben ter zake abnormaal lang aangesleept of doen te kort aan voormelde rechtspraak.

Voor de voorlopige hechtenis die gerechtvaardigd werd door de zwaarwichtigheid van de feiten en de noodwendigheden van het onderzoek ziet de chronologie eruit als volgt:

7.1.1965 te 22 h.: overval.

8.1.1965 15 h.: Van Deeren is verhoord, 16 h.10: Van Deeren is geconfronteerd met zijn grootmoeder, 17 h.: Van Deeren bekend de feiten en trekt onmiddellijk daarna zijn bekentenissen in.

9.1.1965: Van Deeren is tweemaal verhoord door de Kinderrechter, aanhoudingsbevel. Van Deeren is verhoord door de Onderzoeksrechter.

12.1.1965: Huiszoeking bij verdachte.

13.1.1965: Huiszoeking bij slachtoffer.

14.1.1965: Verhoor van Van Deeren.

15.1.1965: Aanstelling van deskundigen. Verhoor van slachtoffer. Verhoor van politiecommissaris Janssen aan wie Van Deeren de feiten heeft bekend. Verhoor getuigen.

16.1.1965: Aanstelling deskundige.

18.1.1965: Verhoor Van Deeren.

19.1.1965: Enquête betreffende het alibi Van Deeren.

21.1.1965: Tijdsverbruik van slachtoffer.

22.1.1965: Verhoor van Van Deeren. Onderzoek bij de T.V. (alibi van Van Deeren).

23.1.1965: Verhoor van Van Deeren.

26.1.1965: Onderzoek naar het alibi van Van Deeren.

27.1.1965: Onderzoeksdad (verleden van Van Deeren).

28.1.1965: Verhoor van slachtoffer.

1.2.1965: Verhoor van slachtoffer.

3.2.1965: Huiszoeking. Verhoor van Van Deeren.

5.2.1965: Wedersamenstelling der feiten. Verhoor van Van Deeren.

6.2.1965 en 7.2.1965: Bundel op de griffie van de raadkamer.

8.2.1965: Raadkamer. Bevel van invrijheidstelling. Beroep O.M.

10.2.1965 en 16.2.1965: Onderzoek naar de inhoud van brieven geschreven door Van Deeren's familie.

13.2.1965 tot 18.2.1965: Procedure voor de Kamer van Inbeschuldigingstelling.

18.2.1965: Invrijheidsstelling.

Uit dit alles blijkt dat het onderzoek in een snel tempo werd gevoerd en dat op dat punt aan de gerechtelijke overheden geen verwijt kan toegestuurd worden.

24. De verdere behandeling van de zaak liep evenmin een onaanvaardbare vertraging op.

Het onderzoek, dat na de invrijheidstelling van Van Deeren niet meer hoogdringend moest doorgevoerd worden, werd aldus voltooid.

3.3.1965: Verhoor slachtoffer.

12.3.1965: Beschikking tot mededeling.

1.4.1965: Bijkomende vorderingen.

2.4.1965: Aanstelling van een deskundige (gevolgen van de verwondingen opgelopen door slachtoffer).

9.6.1965: Neerlegging van deskundig verslag.

10.6.1965: Beschikking tot mededeling.

14.6.1965: Vorderingen Procureur des Konings.

28.6.1965: Verwijzing naar de correctionele rechtbank.

5.11.1965: Dagvaarding.

25.11.1965 en 26.11.1965: Zitting.

23.12.1965: Vonnis (vrijspraak)

24.12.1965: Beroep Procureur des Konings.

12.1.1966: Aanhouding van de werkelijke daders van de overval.

18.3.1966: Veroordeling van de ware daders.

24.3.1966: Beroep van de veroordeelden.

30.6.1966: Arrest van veroordeling van de daders. Arrest van de vrijspraak van Van Deeren.

Blijkens dit chronologisch overzicht werd de procedure wel degelijk zonder verwijl voortgezet en kende zij geen abnormale vertraging.

Van Deeren werd binnen een redelijke termijn berecht zowel door de eerste rechter als voor het Hof van Beroep.

B. Foutloze aansprakelijkheid.

25. Zoals ik reeds heb doen opmerken strijdt men in België sedert meer dan 100 jaar voor het toekennen van schadevergoeding ingeval van onwerkdadige hechtenis.

In tal van Europese landen wordt die schadeloosstelling trouwens bij een wet geregeld en namelijk in Lichtenstein door de wet van 22 november 1966.

Duitsland door de wet van 20 mei 1898,
Oostenrijk door de wet van 18 augustus 1918,
Finland door de wet van 1927,
Nederland door de wet van 15 januari 1921,
Noorwegen door de wet van 1 juli 1887,
Denemarken door de wet van 1886,
Italië door de wet van 23 mei 1960,
Zweden door de wet van 13 april 1945,
Zwitserland door de wet van 15 april 1934,
Joegoslavië door de wet van 1 mei 1968.

In de landen waar een dergelijke wet niet bestaat hebben de auteurs herhaaldelijk die kwestie bestudeerd en zij komen in het algemeen tot hetzelfde besluit: schadevergoeding zou moeten toegestaan worden (C. Cambier - La Responsabilité de la puissance publique - page 343 - Dalcq - *Traité de la Responsabilité Civile* - Nov. Droit Civil T. IV - n° 1499).

Maar zij zijn het niet eens over de wijze waarop men daartoe moet komen. De enen beweren dat slechts de wetgever daartoe een regeling kan treffen. De anderen menen dat een uitbreiding van de aquilaanse verantwoordelijkheid uit het privaatrecht een bevredigende oplossing kan geven aan het vraagstuk, zonder tussenkomst van de wetgever.

1. De lege ferenda.

27. Welke nu ook het ingenomen standpunt zij, iedereen is akkoord dat de schadeloosstelling voor verkeerde rechterlijke beslissingen steeds uitgesloten blijkt voor de rechtsprekende handelingen van de rechters, t.t.t.z. voor diegene die het recht spreken, die kracht van gewijsde hebben, die de wettelijke waarheid zijn. Wat door die beslissingen is berecht geweest kan niet meer in twijfel worden getrokken behalve door aanwending van een van de rechtsmiddelen waarin de wet zelf heeft voorzien (C. Cambier - Aansprakelijkheid van de openbare besturen - Administratief Lexicon - blz. 59).

Zelfs wanneer achteraf bewezen wordt dat de rechter zich vergist heeft, geeft zulks geen aanleiding tot overheidsaansprakelijkheid (Cambier - Responsabilité de la Puissance Publique, blz. 343). Die vonnissen en arresten hebben — onder voorbehoud van het bepaalde artikel 443 van het wetboek van strafvordering — het gezag van gewijsde; «La matière même de la mission du juge et de l'acte juridictionnel s'oppose à ce que la responsabilité de l'Etat puisse être recherchée en cette matière» (Deltvolvé - Le principe d'égalité devant les charges publiques, blz. 361 - Cambier - Principes des contentieux administratifs, d. I, blz. 143 tot 148 - Wigny - Dr. administratif, n° 400).

Ik meen over die kwestie niet verder te moeten uitweiden daar noch de aanleggers noch ikzelf voornemens zijn die leerstelling te weerleggen.

28. De toestand ligt helemaal anders wanneer het gaat om andere handelingen die namelijk aan de berechtiging van het geschil voorafgaan, ze vergezellen of daarop volgen.

De vraag stelt zich in het bijzonder voor de voorlopige hechtenis die per se nooit definitief is en slechts een aanduidende waarde heeft steunende op bezwaren of op opportuniteitsbeschouwingen, maar niet noodzakelijkerwijze op bewijzen.

Deze beschikkingen kunnen dan ook geen kracht van gewijsde krijgen; zij zijn steeds herroepbaar (Braas Procéd. Pénale T. I).

Die beslissingen kunnen schade veroorzaken aan diegenen die er het voorwerp van zijn, zelfs wanneer iedere nalatigheid, vergissing of tekortkoming kan uitgesloten worden. Maar kan in dit laatste geval, het begrip fout een oplossing bieden?

Dalcq meent dat de voorlopige hechtenis altijd het gevolg is van een daad van een rechter en dat die daad zelfs als zij ten onrechte werd gesteld, niet vatbaar is voor een procedure, behalve in geval van verhaal op de rechter. Voor die toestand zou de wetgever een oplossing moeten brengen (*Traité de la Responsabilité civile* - Nov. d. nr. 1 - 1499) - (Zie ook Aronstein - De quelques manières d'affermir la liberté - J.T. 1969 - blz. 237 - nr. 33).

Cambier heeft op dat punt een meer genuanceerde zienswijze. Hij meent dat de Staat voor dergelijke beslissingen kan verantwoordelijk gesteld worden maar «il n'en demeure pas moins que nous pouvons admettre qu'en règle générale l'Etat ne répond point des dommages qu'entraîne l'administration de la Justice (op. cit. blz. 343 in fine).

Die zienswijze vindt volgens voornoemde auteur een steun in de onafhankelijkheid waarvan het gerecht in het nastreven van zijn doel geniet en in de noodwendigheden van zijn functie, die in een aanzienlijke mate de eisen van de particulieren die er het slachtoffer van zijn moet dwarsbomen (blz. 343).

Verder in een voetnota citeert Cambier het wetsontwerp van de heer Deswarte van 1922 en verklaart dienaangaande dat die hervormingsplannen bewijzen dat bij gebreke aan wettelijke bepalingen de schadeloosstelling van het onrechtmatig voorarrest niet mogelijk is (op. cit. blz. 368 nota nr. 62).

2. Oplossing op grond van de reeds bestaande wetten.

1. De Rechtsleer.

a) Frankrijk.

29. De theorie volgens dewelke de oplossing voor ons probleem kan gevonden worden in de thans bestaande wetsbepalingen, is van Franse oorsprong en komt meer bepaald van de Franse publicisten.

Die opvatting zou historisch in artikel 13 van de Verklaring van de rechten van de Mens van 1789 besloten liggen «Pour l'entretien de la force publique et pour les dépenses d'administration, une contribution commune est indispensable; elle doit être également répartie entre tous les citoyens en raison de leurs facultés».

Dat is het principe van de gelijkheid van de burgers ten aanzien van de openbare lasten. (Deltvolvé op. cit. blz. 13). Zij werd door de administratieve rechtbanken van Frankrijk toegepast en nochtans is het opvallend dat die rechtspraak nooit uitdrukkelijk een beroep gedaan heeft op het voormeld artikel 13. De Franse Raad van State ziet in deze leer van de gelijkheid der burgers ten aanzien van de openbare lasten «un de ces principes fondamentaux de notre organisation politique qui sans être inscrit dans aucun texte, ont pénétré depuis 150 ans toutes nos institutions et ont dominé notre législation (Rev. de Droit Public et de Science politique 1944 - 158).

In Frankrijk werd die leer in het algemeen gegrond op de risicoleer die de meeste gevallen van de foutloze aansprakelijkheid zou betreffen. Zij zou nochtans moeten aangevuld worden met het begrip van de gelijkheid ten aanzien van de openbare lasten (Rivero - Dr. administr. blz. 252 - 253 en 259; Waline - Droit administratif nr. 1532 - Deltvolvé op. cit. nr. 590).

Auteurs hebben zelfs van de gelijkheidsidee een grondslag willen maken van alle aansprakelijkheid zowel bij fout als bij onstentenis ervan (Benoit - Le Régime et le fondement de la Responsabilité Civile de la puissance publique - J.C.P. 1954 - 1 - 1178).

b. België.

30. In België was de heer Marcq reeds in 1911 een voorstander van de foutloze overheidsaansprakelijkheid. Hij steunde zijn opinie klaarblijkelijk op de leer van de gelijkheid der burgers tegenover de openbare lasten.

«Dès que l'égalité des charges aura été rompue, dès qu'un dommage inégal aura été causé par l'activité étatique... que l'acte constitue même l'exercice régulier d'un pouvoir légal, qu'il soit exempt de toute indépendance ou de toute négligence, s'il entraîne un dommage pour un particulier, l'Etat en devra réparation car la légalité de l'acte, sa perfection technique si l'on peut ainsi dire, n'empêche point que par cet acte, une lésion patrimoniale soit causée à un particulier, contrairement à l'égalité des charges» (La Responsabilité de la Puissance Publique blz. 424 - nr. 292).

Die auteur stoelt zijn opvatting ook op artikel 13 van de verklaring van de rechten van de mens van 1789, alsmede op artikels 6, 94 en 112 van de Belgische grondwet.

De heer Denys heeft onlangs in een zeer interessante studie (De overheidsaansprakelijkheid bij verplichte vaccinatie - Uitgave 1968) die leer onderzocht. Op grond van een rechtsvergelijkend onderzoek meent de heer Denys dat de gelijkheidsidee niet noodzakelijkerwijze aan de basis ligt van alle leerstellingen die de foutloze overheidsaansprakelijkheid betreffen. Hij laat opmerken dat de leer van de aanspraak wegens opoffering (van Duitse oorsprong) toelaat de gevallen op te lossen waar schade foutloos werd toegebracht en waar anderzijds de risicoleer geen oplossing biedt wegens het uitblijven van een geschapen risico (op. cit. blz. 107). Het kenschetsende van die aanspraak is dat zij kan geldend gemaakt worden wegens het enkele bestaan van de schade zonder dat het nodig is een fout of een geschapen risico aan te tonen (op. cit. blz. 103).

De auteur neemt daarenboven een zeer interessant standpunt in, wanneer hij poneert dat de gelijkheid tegenover de openbare lasten een subsidiair middel tot vaststelling van de overheidsaansprakelijkheid is. Wanneer zich door een of ander feit schade voorgedaan heeft, gaat de rechter in de eerste plaats na of er een fout werd bedreven, daarna, op de tweede plaats, of zich een risico heeft voorgedaan en eindelijk of er schending van de gelijkheid tegenover de openbare lasten bestaat (op. cit. blz. 60 en 61 - zie ook Rivero, Droit administratif blz. 288).

31. Andere auteurs — ditmaal geen publicisten meer maar penalisten — hebben zich beperkt tot het bestuderen van de grondslag van de schadeloosstelling slechts ingeval van onwerkdadige voorlopige hechtenis, zonder zich te bekommeren om een algemene theorie van de overheidsaansprakelijkheid bij foutloze handeling of gedrag.

Zo is het dat er volgehouden werd dat de voorlopige hechtenis diende beschouwd te worden als «een ont-eigening van de individuele vrijheid» waaruit een recht op vergoeding zou spruiten (Servais - De l'indemnité due par l'Etat à l'inculpé mis en état de détention préventive et non ultérieurement condamné — Revue de Droit Belge — deel IV — blz. 45 — nr. 15.).

Advocaat Sasserath bracht een andere theorie naar voor: «Chaque citoyen court le risque de voir sa liberté atteinte par une mise en détention que des éléments ultérieurs démontreront mal fondée. Ce risque ne se réalise que pour un certain nombre de personnes... il est juste que celles-ci... puissent demander à la collectivité qu'elle les dédommage du préjudice subi (L'indemnité pour détention préventive non suivie de condamnation ou suivie d'une condamnation inférieure à la détention subie R.D.P. 1924 - blz. 171).

Een ander auteur, zich steunende op een opmerking van Minister Nothomb, bouwde de leer van de rechterlijke dienstbaarheid op (Warlomont - Verslag voor Union de droit pénal - R.D.P. 1932 - blz. 1071).

Vermelden wij tenslotte nog een auteur die beschouwt dat de schadeloosstelling van de onwerkdadige hechtenis geen juridische grondslag heeft, dat zij zich van zelve opdringt (A. Brotholm - Compensation of persons wrongfully accused or convicted in Norway - University of Pennsylvania Law Review 1961 - blz. 834).

32. Het is niet zonder belang vast te stellen dat aanhangers van de foutloze overheidsaansprakelijkheid telkenmale de gevolgen van hun opvattingen over de schadevergoeding voor de onrechtmatige voorlopige hechtenis hebben onderzocht. Dit zowel voor Frankrijk als voor België.

Daarop komen wij verder nog terug.

II. De Rechtspraak.

33. De rechtspraak van de rechterlijke rechtbanken heeft zich tot hiertoe nog niet uitgesproken over de schadeloosstelling bij een onrechtmatig voorarrest.

Lang werd die mogelijkheid tot schadeloosstelling gewoon uitgesloten maar die toestand is aan het veranderen.

De Franse administratieve rechtbanken hadden sedert verscheidene jaren beslissingen gevelde waarbij schadevergoeding werd toegestaan zelfs bij ontstentenis van iedere fout, wanneer de «administratieve politie» (en niet de gerechtelijke politie) schade veroorzaakt had (Léauté - Pour une responsabilité de la puissance publique en cas de détention préventive abusive J.C.P.-1966 XIII - blz. 61).

De opvattingen die aan de grond lagen van die vonnissen hebben de gewone rechtsmachten beïnvloed.

a) Frankrijk.

34. Bij arrest van 11 mei 1951 (Cons. Etat Fr. in S. 1952 III 13) werden erfgenamen van een Baud — die bij vergissing dood geschoten werd daar de politie hem voor een misdadiger had genomen — van hun eis tot schadevergoeding afgewezen. Maar te dier gelegenheid drukte de Commissaris van de Regering, de heer Delvolvé, de vrees uit dat de gewone rechtbanken zich steunende op hun gewone rechtspraak, op hun beurt de ingediende vordering zouden verwerpen. Hij pleitte voor een rechtstreekse verantwoordelijkheid van de Staat — buiten de gevallen van verhaal op de rechter — en zette de rechtbanken aan de rechtspraak van de administratieve rechtbanken toe te passen.

Naar aanleiding van het geval van dokter Giry die zware verwondingen had opgelopen tijdens een optreden als expert van het parket in een geval waarin een persoon zelfmoord had gepleegd door verstikking, heeft het Franse Hof van Cassatie besloten dat het Hof van Lyon zich ten onrechte beroepen had op het burgerlijk wetboek (artikels 1382 en 1384) en dat het in casu de verplichtingen en de macht had beroep te doen op de regelen van het publiek recht. Het Hof ging nog verder en besliste in het geval Giry dat «la réparation du dommage — toute recherche d'une faute étant exclue — incombe à la collectivité dans l'intérêt de laquelle le service intéressé a fonctionné». (Cas. Civ. 23 novembre 1956 — D 1957 34 - Conclusion Lemoine)

Die rechtspraak maakte natuurlijk veel ophef en werd door de Hoven en rechtbanken gevolgd.

Op 3 januari 1962 velde het Hof van Beroep van Douai (J.C.P. 1962 II 12.560) een arrest in een zaak waarin

een landgenoot schadevergoeding gevraagd had aan de Franse Staat, omdat zijn wagen ten onrechte in beslag genomen werd wegens overdreven snelheid (de overtreder werd later vrijgesproken). Het Hof wees de eis van de aanlegger af maar aanvaardde niettemin het principe van de rechtstreekse burgerlijke aansprakelijkheid van de Staat voor zover die door een ander persoon dan de overtreder wordt ingeroepen. De dader zelf moet volgens die rechtspraak steeds beroep doen op de regel van het verhaal op de rechter.

Op 15 juni 1966 velde de burgerlijke rechtbank van Parijs een vonnis waarbij zij verklaarde dat de beklaagde eveneens de Staat verantwoordelijk mocht stellen voor de door hem opgelopen schade buiten de gevallen van verhaal op de rechter (vonnis geciteerd zonder referenties in J.C.P. 1970 II 16.153 — zie advies van Jegu en noot van Batigne, eveneens in J.C.P. 1970 II 16.153).

Op 15 oktober 1969 velde andermaal de rechtbank van Parijs een belangrijk vonnis in een geval dat een zekere gelijkenis vertoont met de zaak Van Deeren. Het ging om een Marokkaan die in een vechtpartij betrokken werd waarin messteken werden toegebracht. Een getuige beweerde dat hij het wapen in de handen van de vreemdeling gezien had.

Alhoewel hij dat formeel ontkende werd verdachte aangehouden. Hij werd later in vrijheid gelaten en verkreeg achteraf een beschikking van buitenvervolginstelling.

De Marokkaan daagde de Franse Staat voor de burgerlijke rechtbank van Parijs tot schadevergoeding voor het opgelopen voorarrest. Hij steunde zijn eis op artikels 1382 en 1383 van het burgerlijk wetboek, daar volgens zijn beweringen zijn hechtenis bevolen en gehandhaafd werd « avec une certaine légèreté et à la vue de charges si peu solides que l'information s'est terminée par un non-lieu ». De zienswijze werd door de rechtbank verworpen daar de onderzoeksrechter terzake geen fout had begaan. Maar het bewuste vonnis beperkte zich niet tot deze beschouwing en voegde eraan toe — en dat is voor ons van groot belang — « Attendu qu'observation peut-être faite que X qui a bénéficié d'une ordonnance de non-lieu pour insuffisance de charges, et qui n'apporte pas la preuve de son innocence, ne pourrait, en conséquence, se prévaloir des principes de droit public applicables à la réparation d'une préjudice résultant d'un risque social anormal ». (J.C.P. 1970 II 16.153)

In andere woorden, de Franse rechtbank heeft op een duidelijke wijze aangestipt dat een persoon wiens onschuld bewezen is:

— recht kan hebben op schadevergoeding ingeval van onwerkdadige voorlopige hechtenis op grond van « le risque social anormal »,

— dat de Staat daarvoor rechtstreeks kan gedaagd worden door de benadeelde.

Mag men daaruit niet afleiden dat aan bovenvermelde evolutie een einde is gekomen en dat er althans in Frankrijk geen juridische bezwaren meer bestaan tegen de schadevergoeding voor de onverdiende voorlopige hechtenis.

b) België

35. In België werd de burgerlijke aansprakelijkheid van de Staat sedert 1920 (Cas. 5.XI.1920 Pas. 1920 I 239) niet meer betwist en de verruiming van de aansprakelijkheid van de overheid was daarvan een rechtstreeks gevolg. De heer Delva die deze evolutie heeft onderzocht is van mening dat « het principe van de foutloze overheidsaansprakelijkheid terecht aan de orde werd gesteld ». In het gelijkheidsbeginsel, en meer bepaald in het offeringsidee, is de volwaardige rechtsgrond voorhanden

om van de overheid, ook bij foutloze fysieke of vermogensschade, langs justitiële weg passende vergoeding af te dwingen. (Delva - Evolutie van de rechtspraak inzake fundering van de overheidsaansprakelijkheid — Tijdschrift voor bestuurswetenschappen 1969 - blz. 102 in fine.)

Aan Cambier die in België — bij gebreke van een Wet — tegenstander is van de foutloze aansprakelijkheid inzake slechte werking van de rechterlijke diensten, is die evolutie natuurlijk niet ontgaan.

Hij stelt met zijn gewone scherpzinnigheid vast « dat overal de nood wordt gevoeld om buiten de gemeenrechtelijke norm tegemoet te komen aan gerechtigheidsbehoeften die door deze norm niet kunnen worden voldaan ». (C. Cambier — Voorwoord bij het werk van Denys op. cit. blz. XIII). De feiten vercordelen de systeembouwers (C. Cambier — Voorwoord id. blz. X) en Marcq heeft ten slotte toch wel school gemaakt (contra C. Cambier — La Responsabilité de la Puissance Publique — blz. 327).

Meer concreet moeten terzake twee arresten aangehaald worden, namelijk die van 6 juni 1960 (Rev. Crit. Jurisp. 1960 - blz. 273) het zijn de schoorsteen- en kanaal-arresten.

Die beslissingen die, in voltallige zitting, op dezelfde dag werden geveld na een eensluidend advies van het openbaar ministerie (de heer advocaat-generaal Mahaux), hebben beide betrekking op de foutloze schade veroorzaakt zowel door de Staat als door een particulier. Die arresten werden door de rechtsleer gerekend onder de grote arresten uit onze burgerlijke rechtspraak.

Men heeft ook gezegd dat het Hof van Cassatie te dier gelegenheid tot een hartverscheurende herziening van haar rechtsleer is overgegaan (Dabin - Le devoir d'indemnisation en cas de troubles de voisinage — Rev. crit. Jurisp. Belg. 1960 - blz. 286).

Na bewezen te hebben dat ingeval van schadeloosstelling voor burenhinder de leer van de fout niet ter zake dienend is, vraagt advocaat-generaal Mahaux zich af of de leer van het evenwicht tussen de eigendomsrechten niet zou moeten ingeroepen worden en of die leer geen grondslag vindt enerzijds in artikel 544 van het burgerlijk wetboek, zoals zij uit de traditie voortvloeit, maar eveneens in « les principes d'égalité devant la loi et devant les charges que comporte la vie en société, tels que ces principes reçoivent une consécration dans diverses dispositions constitutionnelles et légales sans que ce fondement doive trouver une sanction dans une autre disposition légale ». (advies voor de arresten van 6 april 1960 in Rev. crit. jurisp. 1960, blz. 273). Het openbaar ministerie stoelt zijn zienswijze op artikel 6 van de Grondw.; alsmede op artikels 11 en 112 van de Grondwet.

In verband met de toen behandelde gevallen is het Hof van Cassatie de zienswijze van de heer Mahaux bijgetreden. Na vaststelling dat de aanleggers geen fout hadden begaan, verklaarde het Hof niettemin dat schadevergoeding mogelijk is wegens de « abnormale hinder die de bouw aan de aanleggers berokkend heeft » en wel op grond van de traditie en van artikel 11 van de Grondwet (Cass. 6/IV/60 - Rev. crit. jurisp. 1960, blz. 282 en 285).

36. Dabin, die de bewuste arresten grondig heeft ontleed, is van mening dat de motivering van het Hof gesteund is op het principe volgens hetwelk het verbreken van het evenwicht tussen de rechten niet zonder tegenprestatie kan gelaten worden — een principe waarvan een toepassing werd gemaakt in artikel 11 van de Grondwet — (Dabin, Rev. crit. jurisp. 1960 - blz. 303) en hij voegt eraan toe « s'agissant ici des rapports entre les

pouvoirs publics et un particulier, le principe en cause est spécifiquement celui de l'égalité des citoyens devant les charges publiques, qui n'est qu'un dérivé du principe constitutionnel de l'égalité des Belges devant la loi, application lui-même de la norme supérieure de la justice distributive ».

Mast beschouwt ook dat de leer van de gelijkheid aan de grond ligt van deze rechtspraak (Droit adm. blz. 352 - nota 1) terwijl Cambier de mening uit dat bewuste arresten gesteund zijn op de leer van de quasi onteigening. Hij beweert ook dat een beroep op de gelijkheids-idee overbodig en niet passend is (Dr. adm. blz. 578 - 579 nota nr. 2).

Wat er ook van weze, men stelt vast dat deze nieuwe rechtspraak thans aanvaard wordt en dat zij een « rechtsvrede » heeft ingeluid (Rev. crit. de jurisp. Belge 1968 - Examen de jurisprudence 1963 - 1967 - La responsabilité délictuelle et quasi délictuelle - Dalcq blz. 309 - nr. 15).

Uit dit onderzoek blijkt, mijns inziens, dat de regelen betreffende de overheidsaansprakelijkheid sedert 1920 een zodanige evolutie hebben ondergaan dat de foutloze aansprakelijkheid van de Staat thans niet meer uitgesloten is, zowel in Frankrijk als in België.

De Heer Wigny beweert dat het Hof van Cassatie aangenomen heeft dat het principe van de gelijkheid der burgers voor de openbare lasten niet bestaat in de huidige stand van het Belgisch recht (Droit administratif - nr. 393). De lezing van bewust arrest (Cas. 16 oktober 1958 - Pas. 1959 I 164 - 165) doet uitschijnen dat dit argument ingeroepen werd onder de vorm van een middel waarop het Hof geen antwoord heeft gegeven:

« Attendu que les constatations du jugement attaqué, reprises dans la réponse au premier moyen, suffisent à justifier le dispositif; que, dès lors, le second moyen d'attaque a une considération surabondante et n'est pas recevable ».

In deze omstandigheden, meen ik dat het Hof zich niet uitdrukkelijk op dit punt heeft uitgesproken en dat zijn arrest slechts een impliciete waarde kon hebben.

Maar zelfs in dat geval moet men vaststellen dat het zijn zinswijze in ieder geval gedeeltelijk heeft gewijzigd.

III. Toepassingsgebied.

37. De Franse rechtsleer is sedert jaren van oordeel dat de foutloze overheidsaansprakelijkheid eveneens toepasselijk is op de schade geleden bij een onwerkdadige voorhechtenis.

Dat merken wij o.m. bij Vedel (J.C.P. 1962 II 12.560) Léaute (Pour une responsabilité de la puissance publique en cas de détention préventive) — (Dalloz 1966 - XIII - blz. 61) Delvolvé (op. cit. nr. 588) - Escandé (J.C. procédure pénale, articles 137 - 150 - nr. 26 et 27) en Batigne (J.C.P. 1970 II 16.153).

Een gedeelte van de Belgische rechtsleer deelt deze zinswijze.

Dat is het geval voor Marcq, alhoewel hij het niet uitdrukkelijk verklaart (op. cit. blz. 400).

Denys meent « Naar onze mening dient deze leer evengoed toegepast... op het geval waarbij iemand ten onrechte strafrechtelijk wordt vervolgd en aangehouden. Zelfs indien hij wordt vrijgesproken zal hij ongetwijfeld schade hebben geleden zonder dat hij in hoofde van het openbaar ministerie enige fout zal kunnen aantonen ». (op. cit. nr. 78.)

Zo denkt ook de heer Delva « Het principe van de foutloze overheidsaansprakelijkheid werd terecht aan de orde gesteld. In het gelijkheidsbeginsel, en meer bepaald in de opofferingsidee, is de volwaardige rechtsgrond voorhanden om van de overheid, ook bij foutloze,

fysieke of vermogensschade langs justitiële weg passende vergoeding af te dwingen (op. cit. blz. 102 nr. 98-3).

38. Is deze zinswijze gegrond?

Ons antwoord daarop luidt bevestigend.

De billijkheid eist zulks ontegensprekelijk en zelfs de tegenstanders van de foutloze overheidsaansprakelijkheid zijn het daarmee eens (Cambier - La responsabilité... cfr. 343 - Dalcq Traité de la Responsabilité nr. 1499). Enkel Braas schijnt zich tegen die zinswijze te verzetten « admettre l'existence d'un droit civil à indemnité équivaldrait à édicter la responsabilité de l'Etat du chef de l'action légale des magistrats, à créer la responsabilité de la puissance publique ».

« De là, à édicter la responsabilité personnelle des juges ou des officiers du parquet, il n'y aurait qu'un pas ! » (Précis de Procéd. Pénale I deel - blz. 462).

Het sociaal geweten van het land eist dit eveneens. Het bewijs daarvan ligt in de talrijke wetsontwerpen en parlementaire initiatieven in dat verband (zie nr. 11). Het huidige project van de heer Minister van Justitie Vranckx bevestigt die vaststelling.

Het recht op lichamelijke onschendbaarheid werd sedert lang bestempeld als het eerste burgerlijk recht van de levende mens (nota bij cass. 11.V.1933 - Pas. 1933 I 222). Dat recht is niet alleen een subjectief recht (P. Wigny - Dr. adm. nr. 459; — Cambier, Dr. adm. blz. 473 — J. Dabin, Le droit subjectif blz. 169 en 170; Ganshof van der Meersch in Cass. 21.XII.1956, Pas. 1957 I 447) maar ook een burgerlijk recht (Cass. 22.X.1925 - Pas. 1926 I 22; P. Wigny - Droit constitutionnel nr. 595; Ganshof van der Meersch - Cass. 21.XII.1953 - Pas. 1957 I 447 + referenties onder nota nr. 13 - blz. 448 nota's 1 en 2). De Commissie voorzien bij het Europees Verdrag schijnt dezelfde mening te hebben (J. Velu - La Convention Européenne des Droits de l'Homme et la Procédure pénale belge - Mélanges Modinos - blz. 425). Het behoort dus integraal tot de bevoegdheid van de gewone rechtbanken (artikel 92 van de Grondwet) ingeval van krenking. Die regel geldt niet alleen voor de particulieren maar ook voor de Staat.

Het valt niet te ontkennen dat een onwerkdadig voorarrest schade veroorzaakt aan diegene die er het slachtoffer van was. Verdachte kan daardoor niet alleen zijn plaats verliezen, maar ook een moreel leed oplopen dat erger kan zijn dan lichamelijke letsels. Het is niet waar dat een latere vrijspraak de betrokken persoon terug in zijn eer herstelt want onder de vrijgesproken verdachten zijn er steeds die wel schuldig zijn en slechts bij gebreke aan voldoende bewijzen niet veroordeeld werden.

In één woord, indien men het eigendomsrecht beschermt zelfs wanneer de veroorzaker van de schade geen fout heeft begaan bestaat er geen enkele reden om het personenrecht niet op dezelfde wijze te beschermen.

Een bewijs daarvan kan men bij Dabin vinden. Deze inderdaad in zijn bewuste nota over de arresten van 6 april 1960 had reeds de mogelijke uitbreiding van de nieuwe rechtsleer ingezien. Vermits hij erop wijst dat personenschade ontstaan door burenhinder eveneens zou kunnen vergoed worden op grond van de nieuwe rechtspraak: « Les droits de la personnalité sont aussi respectables et plus encore que le droit de propriété (op. cit., blz. 307).

39. De nieuwe leer van het Hof van Cassatie werd geïnspireerd door De Page en Dekkers. In hun befaamd werk « Traité élémentaire de Droit Civil Belge » (Deel V - nr. 934 + Complém. III, nr. 934) hebben die auteurs namelijk voorgesteld de kwestie van de burenhinder, bij

foutloos gedrag van een eigenaar, op te lossen op grond van de gelijkheid van de naburige eigendommen die een grond vindt in artikel 544 van het burgerlijk wetboek, principe dat buiten het gebied van de fout ligt.

Zij hebben hun opvatting toegepast, op de hinder veroorzaakt door de openbare werken, maar stoelden ditmaal hun zienswijze niet meer op artikel 544 van het burgerlijk wetboek maar op de leer van de gelijkheid van de burgers voor de openbare lasten (op. cit., Deel V - nr. 937).

40. Een analoge redenering, toegepast op de onwerkdadige voorlopige hechtenis is hier niet uitgesloten.

Daar de magistratuur die aan de grond ligt van de door Van Deeren opgelopen schade geen enkele fout heeft begaan noch een abnormaal gebruik heeft gemaakt van zijn rechten, kan men aan die kant geen oplossing vinden. Laat ons dan de toestand van de kant van het slachtoffer bekijken.

Van Deeren werd ontegensprekelijk door zijn aanhouding in zijn recht op vrijheid te kort gedaan. Laten we voorhands aannemen dat dit gebeurde in een grotere mate dan het individu moet aanvaarden om een geordende samenleving of om de actie van het gerecht mogelijk te maken. (Wij komen daar verder nog op terug, zie nr. 43). Waarom moet hij alléén de gevolgen dragen van een maatregel die genomen werd ter bescherming van de maatschappij d.w.z. van iedereen?

Nergens bestaat er een wettekst die zulks oplegt. Benaadde heeft nochtans een verhaal dat kan gegrond worden op de leer van de gelijkheid der burgers tegenover de openbare lasten, die nu juist tot doel heeft te beletten dat één enkel burger alleen de last moet dragen van beslissingen of methodes die ten bate van de gemeenschap werden genomen of toegepast.

Dit laatste zou onrechtvaardig zijn. «Het is niet rechtvaardig dat één mens sterft voor heel het volk.» In dezen is het geen kwestie van ruilrechtvaardigheid maar van verdelende rechtvaardigheid. Wat hier ter sprake komt is noch een kwestie van schadeherstelling noch van verantwoordelijkheid in de eigenlijke zin van het woord, maar wel een kwestie van verdeling en evenwicht (Dabin - L'abus de droit et la responsabilité dans l'exercice des droits - B.J. 1921 - col. 294..

De krant «Le Monde» van 10 april 1970 meldt dat de Franse regering een wetsontwerp ingediend heeft waarbij het onwerkdadig voorarrest zal schadeloos gesteld worden. De verantwoording van dat ontwerp werd gevonden in de billijkheid en ook «afin d'éviter la rupture de l'égalité des citoyens devant les charges publiques».

Zoals men ziet, is de opvatting die aan de grond ligt van ons stelsel, niet nieuw. De toepassing ervan is meer dan eens ter sprake gekomen betreffende de onwerkdadige voorhechtenis. Thans is de kwestie meer actueel dan vroeger en de oplossing ervan dringt zich ook met meer kracht op dan in het verleden. Die evolutie gaat samen met een sociologisch verschijnsel dat door de heer Bekaert op passende wijze werd beschreven.

«Le rattachement de la faute à la liberté psychologique a singulièrement rétréci le champ d'application de la responsabilité civile et en a réduit le contour juridique à une position qui ne couvre plus tous les modes de vie et tous les rapports sociaux issus des progrès techniques... Ce qui paraît essentiel à notre époque où les risques mécaniques se multiplient et se répercutent dans le droit par le fait des sources matérielles d'insécurité, c'est que la réparation de tous les dommages (quels qu'en soient d'ailleurs l'origine, le fondement, ou la justification) soit assurée. Ainsi se trouve objectivée dans son principe cette notion de la responsabilité, corollaire de la liberté qui,

pendant plus d'un siècle, fut l'expression de l'individualisme juridique» (Bekaert, Introduction à l'étude de droit, page 100, nr. 100).

Procureur-generaal Hayoit de Termicourt schreef :

«Le droit a pour tâche d'équilibrer les intérêts et les droits respectifs des particuliers, conformément aux exigences sociales»

en voegde eraan toe :

«Encore faut-il pour que l'interprète de la loi soit autorisé à compléter celle-ci, que ces exigences soient certaines» (citaat van de heer Mahaux in zijn advies voor de arresten van 6 april 1960).

Wij menen dat die zekerheid bestaat inzake de onwerkdadige voorlopige hechtenis.

41. Opportuniteitsargumenten werden tegen bovenvermelde zienswijze aangevoerd. De voornaamste hebben betrekking op het prestige en de onafhankelijkheid van de magistratuur (Fettweis - Y a-t-il lieu d'indemniser l'inculpé renvoyé des poursuites après avoir subi une détention préventive, Rev. Inter. dr. pénal 1953, blz. 154, 155 en 162 - Garçon : Rev. Int. dr. pénal 1953, blz. 177 - Warlomont, De l'indemnisation des inculpés indûment poursuivis, détenus, pris en observation ou internés, R.D. P. 1932, blz. 1072 - G. Macaluso, La protection de la liberté individuelle durant l'instruction, Rev. Int. dr. pénal, 1953, blz. 962 - C. Erra, La protection de la liberté individuelle de l'accusé pendant l'instruction, Rev. inter. dr. pénal 1953, blz. 946).

Die opwerpingen zijn niet van iedere grond onthloot. De eerlijkheid van de magistratuur zal daardoor wellicht niet betwist worden maar wel zijn bevoegdheid, zijn nauwgezetheid, zijn beroepsbekwaamheid. De vrijheid van de magistratuur zal in een zekere mate beperkt zijn want hij zal zich afvragen of zijn beslissing (aanhoudingsbevel of bevestiging ervan) later geen aanleiding zal geven tot schadevergoeding. Sommige auteurs zouden dat nochtans goed vinden : «cela aura un effet salutaire sur la rigueur du contrôle quotidien des mandats d'arrêt» (Cl. Aronstein - De quelques manières d'affermir la liberté - J.T. 1969, blz. 237, nr. 33).

Een tegenstander van de vergoeding van de onwerkdadige voorhechtenis heeft zelfs beweerd dat materieel beschouwd de gevallen van onwerkdadig voorarrest niet talrijk genoeg zijn om daarvoor een schadevergoeding te voorzien, de nadelen groter zijnde dan de voordelen (Fettweis, op. cit. 158-159).

Al die argumenten zijn niet relevant want hoeveel personen hebben nog respect voor het gerecht wanneer zij hun proces verloren hebben?

In dezen dient een keuze gedaan te worden ofwel worden de benadeelden — voor de jaren 1966, 1967 en 1968 schommelen hun aantal rond de 50 alleen voor het gerechtelijk arrondissement Brussel — aan hun lot overgelaten, ofwel erkent het gerecht dat één van haar vorige beslissingen ten onrechte werd genomen. Welk ook de beslissing weze, zij zal vatbaar zijn voor kritiek. Is het in die omstandigheden niet beter de billijkste te nemen?

En is het wel zeker dat de schadevergoeding voor een onwerkdadig voorarrest het prestige van het gerecht zal krenken? Zal een dergelijke maatregel integendeel niet respect afdwingen, voor een gerecht dat de moed heeft zijn vergissingen te erkennen?

Die opwerpingen werden trouwens door de reeds bestaande wettelijke regelen ondervangen.

Inderdaad, artikel 443 van het wetboek van strafvordering voorziet namelijk in de herziening van bepaalde procedures en blijkbaar werd daardoor het prestige van het gerecht niet gekrenkt.

42. Men heeft ook beweerd dat indien aan de recht-

bank overgelaten werd bewuste schadevergoeding toe te kennen, aan die procedure ernstige bezwaren zouden verbonden zijn.

Door die manier van doen zou men aan de magistraten met het onderzoek belast, de burgerlijke aansprakelijkheid opdringen van een maatregel van openbare veiligheid welke onmisbaar kan zijn bij het vooronderzoek, maar niet afhangen kan van een zekerheid nopens de uiteindelijke veroordeling.

De leer van de foutloze overheidsaansprakelijkheid heeft nu juist tot gevolg dat de burgerlijke aansprakelijkheid van de rechter uitgesloten wordt, vermits haar uitgangspunt ligt in het feit dat de magistratuur geen fout heeft begaan. Hoe zou hij in die omstandigheden burgerlijk aansprakelijk kunnen verklaard worden?

Men heeft ook staande gehouden dat men door aan de rechter de taak op te leggen de toe te kennen vergoeding voor ieder afzonderlijk geval af te wegen, men opnieuw zou gaan napraten over beslissingen van inhechtenisneming en vrijheidstraf.

Ook hier ben ik niet overtuigd door het argument. Hebben het Wetboek voor Strafvordering en het Gerechtelijk Wetboek nu niet uitdrukkelijk bepaald dat verhaal kan ingediend worden tegen de vonnissen en arresten? Werd het prestige van de magistratuur daardoor verminderd? En was het nog zo; is het niet beter dat het belang van de rechtsonderhorige voor het belang van het gerecht gaat?

En wanneer men de zaak van nog dichterbij bekijkt, is het echt bezwaarlijk voor een rechtbank te erkennen dat een voorlopige hechtenis, die zich blijkbaar opdroeg in werkelijkheid (en post facto) ongegrond was? Zal het vertrouwen in het gerecht niet groter zijn als iedereen ervan overtuigd is dat de rechtbanken schadevergoeding toekennen, niettegenstaande de aanvankelijk genomen beslissingen. Dat is de ware onafhankelijkheid.

Men heeft ook nog beweerd dat de rechtbanken voor de onbehaaglijke taak zouden geplaatst worden een hoger gerecht te moeten bekritisieren.

Maar dat gebeurt iedere dag! De rechtspraak heeft geen bindende kracht en de rechter is zelfs niet verplicht zijn eigen rechtspraak te volgen (H. Bekaert - Introduction à l'étude du Droit - nr. 340). Overigens kan aan deze toestand verholpen worden. Het volstaat die zaken aan het Hof van Beroep toe te vertrouwen.

Al die moeilijkheden zijn, mijns inziens, vrij gemakkelijk op te lossen door de rechtsleer en de rechtspraak. De wetgever kan daarin van zeer groot nut zijn.

IV. Perken van de voorgestelde oplossing.

a) Theoretische beschouwingen

43. Ons besluit luidt dan ook dat de eis van Van Deeren — voor zover hij gesteund is op de foutloze overheidsaansprakelijkheid — ontvankelijk is.

Is hij bovendien ook gegrond?

Ons antwoord daarop luidt negatief. Maar om deze zienswijze te staven dienen wij eerst de perken te bepalen binnen dewelke de onwerkdadige voorlopige hechtenis kan vergoed worden.

Die zijn velerlei.

Eerst en vooral moet er nagegaan worden of terzake de procedure van verhaal op de rechter niet moet toegepast worden. De foutloze aansprakelijkheid van de Staat is een subsidiaire leer en kan immers eerst ingeroepen worden nadat het vaststaat dat de rechter geen inbreuk gepleegd heeft op artikels 1140 - 1141 van het gerechtelijk wetboek.

Ten tweede zou de benadeelde zijn onschuld moeten

bewijzen en zou hij zich niet mogen beperken tot een beroep op een vermoeden van onschuld.

Dat vermoeden dat voorzien is in artikel 6, par. 2 van het Europees Verdrag is slechts geldig wanneer een individu voor een strafbaar feit wordt vervolgd. De Commissie voor de Rechten van de Mens, ingesteld bij het Verdrag heeft herhaalde malen besloten dat een veroordeelde die de herziening van zijn proces wil bekomen, geen beroep mag doen op artikel 6, par. 2 omdat hij geen persoon meer is die vervolgd wordt voor een strafbaar feit (T. Buergenstal - La jurisprudence relative aux droits judiciaires in Les Droits de l'Homme - blz. 236). Deze zienswijze is, a fortiori ook toepasselijk op een vrijgesprokene, wat het geval is voor Van Deeren.

Ten derde zou aanlegger ook moeten bewijzen dat zijn schade groter is dan wat krachtens de regel van gelijkheid tegenover de openbare lasten aan een onschuldige burger mag berokkend worden.

« Un moment vient où le sacrifice particulier dépasse la limite compatible avec l'aléa général ». (Léauté op. cit. blz. 64). Men mag immers niet uit het oog verliezen dat de collectiviteit weliswaar de nadelige gevolgen moet dragen van een onwerkdadig voorarrest maar dat de betrokken burger ook zijn deel van die nadelige gevolgen moet dragen. In dat perspectief moet ondermeer rekening gehouden worden met de moeilijkheid van de taak van de onderzoekende rechtsmachten alsook met de objectieve gegevens van het onderzoek.

Ten vierde, mag benadeelde evenmin tot zijn eigen schade bijgedragen hebben. Het wetsontwerp van Minister van Justitie Vranckx heeft terecht dat voorbehoud gemaakt (artikel 27, par. 1 van het project, 7 en blz. 8 van de Memorie van Toelichting). Dat voorbehoud is trouwens niet in tegenspraak met de leer van de foutloze overheidsaansprakelijkheid. Indien immers de beslissing van de rechter beïnvloed werd door de houding van de verdachte of van zijn omgeving, dan is het niet billijk dat de Staat daarvoor verantwoordelijk zou gesteld worden.

Dat die zienswijze niet strijdig is met de arresten van 6.IV.1960 werd bevestigd door een vonnis van de rechtbank van Brussel van 24.11.1964 (Ann. not. 1964 blz. 241) waarin bepaald werd dat een benadeelde eigenaar niet gerechtigd is schadevergoeding te vragen op grond van de arresten van 6.IV.1960, wanneer de schade veroorzaakt aan zijn gebouw door de werken uitgevoerd door een buur, in werkelijkheid haar oorsprong vindt in de wijze waarop zijn eigen gebouw was opgericht.

Nu kan men ook beschouwen dat de schade opgelopen door een onwerkdadig voorarrest te wijten is aan de fout van de benadeelde en terzelfdertijd aan de schending van de gelijkheidsidee.

In dat geval zal een verdeling moeten gedaan worden (Zie Civ. Brux. 9.III.65 Rev. gén. Ass. et Resp. 1966 - nr. 7618).

b) Feitelijke gegevens.

44. Laat ons nu deze regelen op het geval Van Deeren toepassen.

1. Niemand beweert dat de onderzoeksrechter of de raadkamer van Antwerpen slechte beslissingen hebben genomen. Zij pleegden evenmin inbreuk op de artikelen 1140 en 1141 van het gerechtelijk wetboek.

2. Het bewijs van de onschuld van Van Deeren werd op ontegensprekelijke wijze geleverd door de veroordeling — na bekentenissen — van de ware daders van de overval op zijn grootmoeder.

3. Het derde en het vierde voormelde criterium moeten samen onderzocht worden, omdat wij menen dat zij samen de uitsluiting van een vergoeding rechtvaardigen.

Daar de bekentenissen van Van Deeren afgelegd werden voordat de zaak in onderzoek werd gesteld, kunnen wij thans niet uitmaken in welke mate het aanhoudingsbevel gegrond werd op de objectieve gegevens van het onderzoek, respectievelijk op de bewuste bekentenissen. Wat nochtans vaststaat is dat de verklaringen van verdachte een doorslaggevende rol hebben gespeeld en dat zij de gerechtelijke overheden ertoe gebracht hebben het onderzoek op de meest nauwkeurige en voorzichtige wijze voort te zetten.

De objectieve gegevens zijn namelijk te vinden in de formele en herhaalde beschuldigingen van het slachtoffer, alsmede in het ontdekken in de « duffelcoat » van verdachte, van een paar handschoenen die veel gelijkenis vertoonden met diegene die luidens Vandenbergh Ida door haar aanranders gedragen werden.

Wat de bekentenissen betreft kan daarover meer bepaaldelijk het volgende aangehaald worden.

Verdachte herhaalde praktisch minuut per minuut het verloop van de feiten en gaf daarbij sommige bijzonderheden op die noch aan het slachtoffer, noch aan de politie bekend waren en zeker niet ingegeven werden. Ik denk hierbij ondermeer aan:

- het gebruik van een ter plaatse aangetroffen zaklamp die volgens Van Deeren gebruikt werd om slagen toe te brengen en die de daders ter plaatse — met aanwijzing van de plaats — vonden,

- het gebruik van een zakdoek als prop in de mond van het slachtoffer, een zakdoek die volgens Van Deeren op een sofa onder een kussen lag (wat nadien door het slachtoffer beaamd werd),

- de juiste ligging van de handtas van het slachtoffer zoals die door Van Deeren werd gepreciseerd.

Er dient ook opgemerkt dat tot voor enkele maanden Van Deeren regelmatig bij zijn grootmoeder op bezoek kwam en dat hij zelf in het bezit was van een huissleutel die hij beweert verloren te hebben.

Het dient ook gezegd dat het huis waar het slachtoffer een appartement betrof, door erfenis de naakte eigendom is geworden van de verdachte zelf, terwijl het slachtoffer er het vruchtgebruik van had.

Wat zijn alibi betreft, staat het vast dat Van Deeren de avondschool verliet rond 21 h. 30'. Hij was per motorfiets en haalde een paar schoolmakkers in, met wie hij evenwel geen gesprek voerde.

Hij zou rond 22 u. thuis gekomen zijn al had hij slechts 3 à 4 km af te leggen.

De thuiskomst van het slachtoffer kon op enkele minuten na vastgesteld worden: t.t.z. 21 u. 45'.

Als men weet dat op dat ogenblik de vader in huis was en dat hij er, na de komst van het slachtoffer geen 5 minuten verbleef, kan zeer goed aangenomen worden dat verdachte om en bij 22 u. het ouderlijk huis te Berchem kan vervoegd hebben.

Verdachte had dus de mogelijkheid (sleutel) om in huis te geraken, hij had een reden om de overval te plegen (erfenis), hij beschikte ook over de nodige tijd om de overval te plegen.

Het aanhoudingsbevel drong zich dus ontegensprekelijk op en was gesteund op objectieve gegevens zowel als op de bekentenissen. Verdachte kwam trouwens niet in beroep tegen de eerste bevestiging van het mandaat.

45. Aanleggers beroepen zich op de jeugdige leeftijd van Van Deeren Raphaël om zijn bekentenissen te verklaren. Daarover valt wel een en ander te zeggen.

Deze zeventienjarige (17 1/2 jaar), arbeider, die om zich uit de slag te trekken steeds toespelingen maakt op de manier waarop de door hem afgelegde verklaringen in zekere mate opgedrongen werden, die zijn vrees en angst inroept om zijn bekentenissen uit te leggen, schijnt

anderzijds vrij vlug over zijn zinnen te hebben kunnen beschikken.

Op alles en nog wat weet hij een antwoord te verschaffen, en wanneer hem, terugkomend op de afgelegde verklaringen, vragen gesteld worden over de details die hij en hij alleen gegeven heeft, trekt hij zich uit de slag door te zeggen dat dit door hem gefantaseerd werd.

Men mag het verwonderlijk heten dat iemand die beweert uit zijn lood te zijn geslagen geweest, rekening houdend met de toestand waarin hij zich bevond over een vindingrijke verbeelding heeft beschikt om toestanden en feiten te fantaseren die nadien juist werden bevonden.

Dat verdachte een vrij ongewoon karakter heeft blijkt voldoende uit het feit dat hij sedert nagenoeg twee jaar geen enkel woord meer gesproken heeft tot zijn jonge zuster die ook bij de ouders inwoont, en dit niettegenstaande de bemiddelingen van zijn vader...

Gedurende het onderzoek heeft Van Deeren herhaalde malen op uitdrukkelijke wijze en zelfs in de geruststellende aanwezigheid van zijn ouders bekend dat hij niet geslagen werd. Hij gaf eveneens toe, niets positiefs te rechtvaardigen en dat er ook op geen enkel ogenblik door de politieofficiërs gezegd werd dat hij zou geslagen worden.

Uiteindelijk verklaart hij dat zijn vrees voor slagen ontstaan was doordat zijn eigen vader hem verteld had dat de gerechtelijke politie geweld gebruikt bij haar ondervragingen.

De ondervraging van Van Deeren door de politie, geschiedde in normale omstandigheden en er mag aanvaard worden dat de bekentenissen niet het gevolg waren van enige druk. Luidens het dossier werd het eerste verhoor van Van Deeren te 15 u. opgenomen. Hij werd te 16 u. 10' geconfronteerd met zijn grootmoeder. Als hij terugkwam op het politiebureau werd hij klaarblijkelijk met rust gelaten, was het maar om aan de politiecommissaris zijn verslag te laten opstellen. De bekentenissen werden gegeven rond 17 u. om daarna onmiddellijk ingetrokken te worden.

Kan dit « een langdurige ondervraging » genoemd worden — en mag men beweren dat de bekentenissen bekomen werden door de vermoeidheid die daaruit ontstond. Mijns inziens niet.

Daar de leugens van Van Deeren tijdens zijn aanhouding een hoofdrol hebben gespeeld, kan zijn onwerkdadige voorlopige hechtenis geen aanleiding geven tot schadevergoeding. Het door hem opgelopen nadeel is te wijten aan zijn eigen schuld. De bekentenissen van Van Deeren hebben overigens belet dat « le point de rupture de l'égalité » (Benoit - J.C.P. 1954, I, 1178) bereikt werd.

V. Algemeen besluit.

1. De eis van aanlegger gesteund op het Europees verdrag, is ontvankelijk doch ongegrond.

2. De eis van aanlegger gesteund op de foutloze overheidsaansprakelijkheid is eveneens ontvankelijk en eveneens ongegrond.

Vonnis.

Na beraad, spreekt de Rechtbank het volgend vonnis uit:

Gelet op de inleidende dagvaarding op 7 mei 1968 betekend door het ambt van gerechtsdeurwaarder Walter Cailliau verblijvend te Elsene;

Gelet op het vonnis door deze rechtbank gewezen op 1 september 1969, waarbij de heropening der debatten werd bevolen wegens nieuwe elementen, alsmede om aan het Openbaar Ministerie toe te laten in de debatten tussen te komen, rekening gehouden met de weerslag van het

geding op de bescherming van de rechten van de mens.

Gehoord partijen in hun middelen en gezegden ter zitting van 2 maart 1970;

Gelet op de conclusies van de partijen;

Gelet op het schriftelijk advies uitgebracht door het Openbaar Ministerie ter zitting van 22 april 1970, waarna de zaak in beraad werd gesteld;

Overwegende dat de vordering er toe strekt verweerder te veroordelen om eisers te vergoeden voor de door hen geleden schade ingevolge het feit dat Raphaël Van Deeren, op grond van een zagezegde gerechtelijke dwaling, strafrechtelijk vervolgd- en zelfs onder aanhoudingsbevel geplaatst werd; dat eiser naar aanleiding hiervan, in hun laatste conclusies, vorderen dat verweerder zou veroordeeld worden tot betaling van de volgende sommen:

1) aan de heer Raoul Van Deeren, als hoofd van de wettelijke gemeenschap, de som van 24.306 frank bij wijze van uitgegeven verdedigingskosten;

2) aan de heer Raoul Van Deeren in eigen naam, de som van 30.000 frank wegens persoonlijke morele schade;

3) aan Mevrouw Anna Maes, echtgenote van Raoul Van Deeren, in eigen naam, de som van 30.000 frank wegens persoonlijke morele schade;

4) aan de heer en Mevrouw Raoul Van Deeren-Maes in hun hoedanigheid van wettelijke beheerders van de belangen van hun vier minderjarige kinderen, broeder en zusters van Raphaël Van Deeren, de som van 40.000 fr. wegens morele schade, hetzij 10.000 fr. per kind;

5) aan het slachtoffer van de onwerkdadige voorhechtenis, Raphaël Van Deeren, geboren op 22 juni 1947, meerderjarig geworden sedert de inleidende dagvaarding en die het geding in eigen naam hervat;

a) de som van 40.000 fr. wegens morele schade voortvloeiende uit de 40 dagen gevangenzetting, hetzij 1.000 fr. per dag;

b) de som van 160.000 fr. wegens morele schade voortvloeiende uit de tegen hem onrechtmatig ingespannen vervolging, hetzij 500 fr. per dag gedurende de 320 dagen die verliepen tussen de invrijheidstelling op 18 februari 1965 en de datum van de aanhouding van V.D., 12 januari 1966;

c) de som van 43.200 fr. wegens materiële schade voortvloeiende uit het feit dat Raphaël Van Deeren ten gevolge van zijn aanhouding zijn betrekking verloor en « zijn schooljaar heeft moeten overdoen », alsmede de som van 5.000 fr. wegens morele schade uit dien hoofde;

Overwegende dat eisers in hun inleidende dagvaarding hun vordering gronden op het principe van de foutloze overheidsaansprakelijkheid en op de billijkheid; dat eisers in hun conclusies hun vordering eveneens steunen op de artikelen 5 (§3) en 5 (§5) van de Europese conventie tot bescherming van de rechten van de mens en zijn fundamentele vrijheden van 4 november 1950, bekrachtigd bij de wet van 13 mei 1955; dat eisers dienaangaande meer bepaaldelijk voorhouden:

1°) dat de voorlopige hechtenis van Raphaël van Deeren niet « redelijk » was, of minstens na enkele dagen ophield redelijk te zijn;

2°) dat de zaak van Raphaël Van Deeren niet binnen een redelijke termijn door het vonnisgerecht behandeld werd;

Overwegende dat er derhalve aanleiding toe bestaat over te gaan tot een nauwkeurige en volledige analyse van de retroakten;

* * *

Retroakten:

Overwegende dat Mevrouw Van den Bergh Ida, weduwe Patteet, 75 jaar oud, wonende te Antwerpen, Nationalestraat, 47, op de tweede verdieping, grootmoeder van

Raphaël Van Deeren, op 7 januari 1965, rond 22 uur, in haar woning aangevallen en bestolen werd door een gemaskerde jonge man; dat zij ingevolge de toegebrachte slagen het bewustzijn verloor en slechts tot bezinning kwam op 8 januari rond 2 uur;

dat zij rond 7 uur haar gebuur Gobaer Josephina, die de eerste verdieping bewoont, van de gepleegde overval in kennis stelde, zonder evenwel de dader te noemen; dat deze gebuur de politie van de derde wijk van Antwerpen verwittigde, dewelke zich onmiddellijk ter plaatse begaf; dat Van den Bergh Ida eveneens een brief schreef naar haar vriend Dejean André en aan Mevrouw Gobaer vroeg deze onmiddellijk aan de bestemming te bezorgen; dat zij in deze brief de op haar gepleegde overval verhaalt zonder nochtans haar kleinzoon als dader te noemen;

Overwegende dat het slachtoffer verhoord werd te 8,15 uur; dat zij aan adjunct - politiecommissaris Janssens onder meer verklaarde: « ... ik dacht dat het mijn kleinzoon was... »; dat de politie het slachtoffer deed overbrengen naar het Sint-Elisabethgasthuis, waar de wachtdienstdoende geneesheer de volgende letsels vaststelde: diepe snijwonde op het achterhoofd, lichte hersenschudding, ribkneuzing; dat de politie alsdan een vruchteloze huiszoeking verrichtte te Berchem, Pervijsestraat, 21, in de woning van eisers; dat Van Deeren Raoul en Maes Anna, ouders van Raphaël verhoord werden; dat deze verklaarden dat hun zoon daags te voren thuisgekomen was rond 22 uur, na de avondlessen in de Sint-Norbertusschool gevolgd te hebben;

Overwegende dat Raphaël Van Deeren rond 12 uur op zijn werk afgehaald- en naar het politiebureau van de derde wijk overgebracht werd; dat hij rond 15 uur verhoord werd; dat hij het door zijn ouders opgegeven alibi bevestigde en alle schuld aan de overval loochende; dat de politie te 16,10 uur in het gasthuis tot een confrontatie overging tussen Raphaël Van Deeren en Van den Bergh Ida; dat Raphaël Van Deeren bleef ontkennen iets met de overval te maken te hebben; dat het slachtoffer verklaarde dat de grootte en de lichaamsbouw van haar kleinzoon overeenstemden met deze van de dader; dat zij echter niet beslist durfde zeggen dat haar kleinzoon de dader was;

Overwegende dat Van Deeren Raphaël terug naar het politiebureau gevoerd werd en daar opnieuw in gesprek kwam met de politiecommissaris; dat hij tijdens dit gesprek « twijfelachtig was en uiteindelijk, na verschillende malen ontkend te hebben, verklaarde het feit te zullen bekennen; dat hij alsdan tot volledige bekentenissen overging en verschillende details aangaf weke tot dan toe aan de politie niet bekend waren;

dat hij, aan het einde van zijn verklaringen gekomen, zijn bekentenissen introk; dat hij uiteindelijk rond 20 uur zei: « voorgaande verklaring, die ik daarstraks heb afgelegd, is volledig gelogen. Ik heb alles gefantaseerd... », dat Van Deeren Raphaël op 8 januari 1965, te 20.15 uur, opgesloten werd ter beschikking van de heer Procureur des Konings;

Overwegende dat op 9 januari 1965 de Procureur des Konings te Antwerpen van de kinderrechtter vorderde de klacht van de ouders Van Deeren regelmatig op te nemen en een voorlopige maatregel te treffen tegen Raphaël Van Deeren; dat deze dezelfde dag door de kinderrechtter verhoord werd; dat hij verklaarde tot gefantaseerde bekentenissen te zijn overgegaan uit angst voor de politie en dat de nauwkeurige door hem aangehaalde feiten hem ingegeven werden door de politie; dat vader Van Deeren aan de kinderrechtter verklaarde dezes tussenkomst niet te wensen; dat de Procureur des Konings dan ook van de onderzoeksrechtter vorderde een aanhoudingsbevel uit te vaardigen ten laste van Raphaël Van Deeren uit hoofde van poging tot oudermoord; dat de vordering tot aanhouding gesteund is op « de noodwendigheden van het onderzoek en de zwaarwichtigheid van het feit »; dat de onder-

zoeksrechter op 9 januari 1965 te 18.30 uur Van Deeren Raphaël verhoorde en hem in voorarrest stelde; dat de beklaagde de feiten bleef loochenen en zijn alibi bevestigde, te weten onmiddellijk na zijn avondlessen de ouderlijke woning vervoegd te hebben;

Overwegende dat niet betwist wordt dat het bevel tot aanhouding binnen de wettelijke termijnen bekrachtigd werd door beslissing van de Raadkamer van de rechtbank van Antwerpen en dat door beklaagde tegen deze beslissing geen verhaal ingediend werd;

Overwegende dat inmiddels het onderzoek op spoedige en volledige wijze doorgedreven werd; dat door André De Poorter, eerstaanwezend gerechtelijk agent-inspecteur te Antwerpen, talrijke processen-verbaal — werden opge maakt te weten op 12 januari-, op 13 januari-, op 14 januari-, op 15 januari-, op 18 januari-, op 19 januari-, op 21 januari-, op 22 januari-, op 26 januari-, op 27 januari-, op 28 januari-, op 3 februari-, op 5 februari-, op 10 februari-, op 11 februari-, op 3 maart- en op 4 maart 1965; dat deze processen-verbaal betrekking hebben op het verhoor van de verdachte en van de getuigen, op de bevolen huiszoekingen, op het nagaan van het opgegeven alibi, enz...; dat onder meer op zeer volledige wijze nagegaan werd in welke omstandigheden adjunct-politiecommissaris Janssens de bekentenissen van de verdachte had bekomen en welke ondervragingsmethode aangewend werd (proces-verbaal nr. 568 dd. 15 januari 1965); dat uit hetzelfde proces-verbaal blijkt dat Raphaël Van Deeren, tijdens zijn bekentenissen, verklaarde zijn grootmoeder in de deuropening langs achter bij haar armen vastgenomen terzelfdertijd met het pillicht op haar hoofd geslagen te hebben; dat hij, op vraag van commissaris Janssens die handeling hersamenstelde op de persoon van commissaris De Smet die als slachtoffer fungeerde; dat zulks gebeurde « zonder de minste aarzeling van Van Deeren »;

Overwegende dat de onderzoeksrechter op 15 januari 1965 een geneesheer als deskundige aanstelde met opdracht onder meer de inbeslaggenomen mantel van Van Deeren Raphaël te onderzoeken ten einde de eventuele aanwezigheid van bloedsporen vast te stellen na te gaan of de door het slachtoffer vertoonde verwondingen hun oorzaak konden vinden in slagen toegebracht door middel van het inbeslaggenomen pillicht, de gevolgen van de door het slachtoffer opgelopen verwondingen te bepalen;

Overwegende dat Raphaël Van Deeren op 23 januari 1965 door de heer onderzoeksrechter verhoord werd; dat bij de hem te laatste gelegde feiten bleef loochenen en verklaarde deze voor de politie bekend te hebben uit verwarring en ook uit angst; dat hij namelijk vreesde hardhandig onderhoord te worden; dat hij echter toegaf dat politiekommissaris Janssens, voor wie de feiten in detail bekend werden, hem op geen enkel ogenblik schrik had aangejaagd;

dat de beklaagde grondig onderhoord werd over zijn gefantaseerde bekentenissen betreffende de zakdoek, het pillicht, de nabootsing van de toegebrachte slagen; dat hij hieromtrent bevestigde: « ... ik heb mijn verklaring zo goed mogelijk willen maken om te doen geloven dat ik het was geweest »;

Overwegende dat het slachtoffer Van den Bergh Ida op 1 februari 1965 door de heer onderzoeksrechter onderhoord werd; dat zij verklaarde onmiddellijk haar kleinzoon herkend te hebben in de silhouet van de aanrander en geroepen te hebben: « Rafke, maak mij toch niet bang »;

Overwegende dat de onderzoeksrechter op 5 februari 1965 ter plaatse ging en een proces-verbaal van onderzoek ter plaatse opmaakte; dat Van den Bergh Ida alsdan nogmaals bevestigde haar kleinzoon onmiddellijk herkend te hebben aan zijn silhouet en hem geroepen te hebben: « Rafke maak mij niet bang »; dat de onderzoeksrechter overwoog ter plaatse over te gaan tot confrontatie tussen de verdachte en het slachtoffer; dat hij evenwel van deze

confrontatie afzag omdat Van den Bergh Ida hem met aandrang verzocht haar deze beproeving te besparen; dat zij bevestigde dat er geen twijfel bestond omtrent de identiteit van de dader;

Overwegende dat de onderzoeksrechter in zijn proces-verbaal van onderzoek ter plaatse vermeldt: « In afwezigheid van het slachtoffer verhoren wij nogmaals verdachte en vestigen zijn aandacht enerzijds op zijn bekentenissen van 8 januari, die stroken zowel in grote lijnen als in de detailpunten met het relaas van het slachtoffer en anderzijds op de latere onbevredigende verklaringen nopens de beweerde leugenachtigheid van die bekentenissen.

Wij vestigen in het bijzonder zijn aandacht op de omstandigheid dat de plaats van pillicht en zakdoek door hem werd toegelicht in zijn bekentenis, vooraleer deze bekend was aan de ondervragers, en op de omstandigheid dat deze plaats uit latere toelichtingen van het slachtoffer juist bleek te zijn. Desondanks houdt verdachte vol dat hij slechts uit vrees tot bekentenissen is overgegaan, schrijft hij de inlichtingen, door hem verstrekt en achteraf juist bevonden, toe aan zijn fantasie en ontkent hij op 7 januari ter plaatse van het misdrijf geweest te zijn »;

Overwegende dat op 8 februari 1965 de onmiddellijke invrijheidstelling van Van Deeren Raphaël bevolen werd door bevelschrift der Raadkamer van de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen; dat de Procureur des Konings dezelfde dag hiertegen beroep aantekende; dat op 13 februari 1965 de heer Procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Brussel van de Kamer van Inbeschuldigingstelling van het Hof vorderde voormeld bevelschrift te niet te doen en te verklaren dat het algemeen belang de handhaving van de hechtenis van betichte eiste; dat de Kamer van Inbeschuldigingstelling door beslissing dd. 18 februari 1965 het beroep ongegrond verklaarde en de onmiddellijke invrijheidstelling van de verdachte beval.

Overwegende dat op 12 maart 1965 de onderzoeksrechter de stukken van de rechtspleging mededeelde aan de Procureur des Konings; dat, op nieuwe vordering van deze magistraat dd. 1 april 1965, de onderzoeksrechter 's anderendags de deskundige geneesheer, dokter Hänsch, met een aanvullende opdracht gelastte, en namelijk beval na te gaan of de aan het slachtoffer toegebrachte verwondingen een bestendige werkonbekwaamheid, een ongeneesbaar schijnende ziekte of een zware verminking hadden doen ontstaan; dat dit aanvullend verslag neergelegd werd op 9 juni 1965;

Overwegende dat op 14 juni 1965 de Procureur des Konings vorderde dat de Raadkamer betichte Raphaël Van Deeren naar de Correctionele Rechtbank zou verzenden uit hoofde van de volgende telastlegging: met voorbedachte rade, opzettelijk aan Van den Bergh Ida slagen of verwondingen te hebben toegebracht, die voor haar een ziekte of een ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid ten gevolge hadden, met de omstandigheid dat de schuldige het misdrijf pleegde tegen zijn wettige bloedverwante in de opgaande lijn, namelijk zijn grootmoeder (inbreuk op de artikelen 392, 398, 399, 440 en 266 van het Strafwetboek); dat door beschikking der Raadkamer dd. 28 juni 1965 betichte naar de Correctionele Rechtbank verzonden werd;

Overwegende dat Raphaël Van Deeren op 6 november 1965 gedagvaard werd om voor de Correctionele Rechtbank van Antwerpen te verschijnen op 25 november 1965; dat op de openbare terechtzittingen van 25 en 26 november 1965 Van den Bergh Ida en de adjunct-commissarissen Janssens en De Smet onder eed verhoord werden; dat Van den Bergh Ida haar vorige verklaringen bevestigde (« ik ben 100 percent zeker dat het mijn kleinzoon was »); dat beide adjunct-commissarissen eveneens hun vorige verklaringen bevestigden betreffende de bekentenissen van de verdachte welke afgelegd werden zonder dat er enige druk op hem uitgeoefend werd; dat op de zitting

van 26 november 1965 Van den Bergh Ida zich burgerlijke partij stelde tegen de betichte ;

Overwegende dat de Rechtbank, bij vonnis van 23 december 1965, Raphaël Van Deeren vrijsprak en zich onbevoegd verklaarde om van de eis van de burgerlijke partij kennis te nemen ; dat deze vrijspraak gesteund is op de overweging dat het door betichte voorgebracht alibi bewezen was en het uitgesloten was dat hij zich lang genoeg ter plaatse kon bevinden om het misdrijf te plegen ;

Overwegende dat de Procureur des Konings op 24 december 1965 beroep aantekende tegen vorenvermeld vonnis van vrijspraak ;

Overwegende dat de Antwerpse politie op 12 januari 1966 kon overgaan tot de aanhouding van de genaamde V.M., de werkelike dader van de op 7 januari 1965 gepleegde aanranding ; dat deze persoon trouwens een tweetal jaren voorheen de derde verdieping van het huis Nationalestraat 47, bewoond had ; dat V.M. onmiddellijk tot bekentenissen overging en dezelfde dag van zijn vrijheid beroofd werd ; dat hij wegens de hem ten laste gelegde feiten, te weten, diefstal ten nadele van Van den Bergh Ida gepleegd in een bewoond huis, door middel van geweld, met gebruik van valse sleutels en vertoon van wapens, op 18 maart 1966 door de Correctionele rechtbank van Antwerpen veroordeeld werd ; dat huidige eisers, Van Deeren Raoul en Maes Anna, zich tegen V.M. burgerlijke partij hadden gesteld ; dat de eis van de burgerlijke partijen niet gegrond verklaard werd ; dat deze burgerlijke partijen op 24 maart 1966 tegen gemeld vonnis beroep instelden ;

Overwegende dat, ingevolge het door de Procureur des Konings ingesteld hoger beroep, Raphaël Van Deeren op 11 mei 1966 gedagvaard werd om voor het Hof van Beroep te Brussel te verschijnen op 22 juni 1966 ; dat, door arrest dd. 30 juni 1966, het Hof van Beroep het bestreden vonnis bevestigde ;

Overwegende dat op dezelfde dag, 30 juni 1966, het Hof van Beroep te Brussel kennis nam van het hoger beroep ingesteld door de burgerlijke partijen Van Deeren-Maes ; dat dit hoger beroep ongegrond verklaard werd op grond van de volgende overwegingen : « Overwegende dat de vordering van de burgerlijke partijen voor de strafrecht-machten slechts de herstelling kan nastreven van de schade veroorzaakt door een der misdrijven waarvoor verwezenen vervolgd werden ; dat zij dus de vergoeding niet kan beogen van het nadeel door de burgerlijke partijen ondervonden ten gevolge van daden of verzuimen van verwezenen, en meer bepaald van hun stilzwijgen na de voltooiing van deze misdrijven ;

Overwegende dat de schade waarover de burgerlijke partijen zich beklagen haar oorzaak niet vindt in een dzer misdrijven, welke slechts de gelegenheid waren van het openen van een gerechtelijk onderzoek hetwelk, klaarblijkelijk wegens de stellige verdenking van het slachtoffer en de bekentenissen van Van Deeren Raphaël, tegen deze laatste gericht werd » ;

Overwegende dat eisers Van Deeren Raoul en Maes Anna een voorziening in verbreking instelden tegen voormeld arrest dd. 30 juni 1956 ;

dat, door arrest dd. 19 juni 1967, het Hof van Cassatie deze voorziening in verbreking verwierp ; dat de eisers onder meer voorhielden dat het aangevochten arrest niet op voldoende wijze had geantwoord op het door hen opgeworpen middel volgens hetwelk de door V.M. gepleegde misdrijven « als enige, efficiënte oorzaak van de schade van eisers in cassatie moeten beschouwd worden » ;

Overwegende dat uit voorgaande uiteenzetting met zekerheid kan afgeleid worden dat, naast de stellige verdenkingen van het slachtoffer, de leugens en gefantaseerde bekentenissen van Van Deeren Raphaël een voornamere rol hebben gespeeld in de tegen hem ingestelde vervolging en in zijn voorlopige aanhouding ; dat deze bekentenissen

niet het gevolg waren van enige op hem uitgeoefende druk noch van de vermoedheid ontstaan uit een langdurige ondervraging ; dat hij op het politiebureau de toegebrachte slagen nabootste op een der ondervragers ; dat, zoals hij het zelf verklaarde, hij werkelijk alles in het werk gesteld heeft om te doen geloven dat hij de aanrander was ; dat de door hem en door de andere eisers opgelopen schade derhalve in aanzienlijke mate te wijten is aan zijn eigen feit of schuld ;

Overwegende dat niettemin vaststaat dat Van Deeren Raphaël strafrechtelijk vervolgd — en gedurende 40 dagen in voorlopige hechtenis gehouden werd uit hoofde van een misdrijf hetwelk hij niet gepleegd heeft en waarvoor de werkelijke dader, V.M., door een in kracht van gewijsde gegaan vonnis veroordeeld werd :

* * *

In rechte :

Overwegende dat vooreerst dient onderstreept te worden dat in een vorige procedure eisers Van Deeren Raoul en Maes Anna uitdrukkelijk stelden — tot in cassatie toe — dat het door V.M. gepleegde misdrijf de enige, efficiënte oorzaak was van de door hen geleden schade ; dat in de huidige procedure de door eisers voorgehouden stellingen een zekere tegenstrijdigheid vertonen, vermits er, enerzijds, toegegeven wordt dat de rechterlijke macht geen fout treft en er, anderzijds, beweerd wordt dat de voorlopige hechtenis van Van Deeren Raphaël niet volstrekt noodzakelijk was en dat de zaak al te traag behandeld werd, zodat er wel fouten aangewreven worden aan de rechterlijke macht ;

1° Betreffende de Europese conventie tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden :

Overwegende dat luidens artikel 5 (§3) van deze Conventie : « Eenieder die gearresteerd is of gevangen wordt gehouden, overeenkomstig lid 1 C van dit artikel, moet onmiddellijk voor een rechter worden geleid.... en heeft het recht binnen een redelijke termijn berecht te worden of, hangende het proces, in vrijheid gesteld worden.... » ;

dat luidens artikel 5 (§5) van de Conventie : « eenieder die het slachtoffer is geweest van een arrestatie of gevangenhouding in strijd met de bepalingen van dit artikel heeft recht op schadeloosstelling » ;

dat luidens artikel 6 (§1) van de Conventie : « ... bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde strafvordering heeft eenieder recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak binnen een redelijke termijn door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie welke bij de wet is ingesteld » ;

Overwegende dat eisers vooreerst ten onrechte stellen dat Raphaël Van Deeren niet binnen een redelijke termijn, hangende het proces, in vrijheid werd gesteld ; dat immers, gelet op het uiterst zwaarwichtig karakter van de feiten die, volgens de eerste vaststellingen, de verklaringen van het slachtoffer en de bekentenissen van de verdachte, gekwalificeerd werden als poging tot oudermoord, Van Deeren Raphaël terecht en in overeenstemming met de wet onder bevel tot aanhouding werd gesteld op 9 januari 1965 ;

dat het openbaar belang klaarblijkelijk eiste dat de verdachte in staat van aanhouding zou blijven zolang de voorgeschreven onderzoeksmaatregelen, meer bepaald, het deskundig medisch onderzoek en het volledig nagaan van het aangegeven alibi, niet uitgevoerd waren ; dat hierbij bijzondere aandacht verdient dat Van Deeren Raphaël zelfs geen beroep heeft ingesteld tegen de beslissing van de Raadkamer die voor de eerste maal het aanhoudingsbevel bekrachtigde ;

Overwegende dat, gelet op de zwaarwichtigheid van de feiten, de Procureur des Konings ongetwijfeld het recht had beroep aan te tekenen tegen de beslissing van de Raadkamer dd. 8 februari 1965 die de invrijheidstelling van de verdachte beval; dat verdachte in vrijheid gesteld werd door beslissing van de Kamer van Inbeschuldigingstelling dd. 18 februari 1965;

Overwegende meteen dat er niet ernstig kan voorgehouden worden dat Van Deeren Raphaël niet binnen een redelijke termijn in vrijheid gesteld werd;

Overwegende dat eisers verder ten onrechte stellen dat de zaak van Raphaël Van Deeren niet binnen een redelijke termijn door het vonnisgerecht behandeld werd; dat immers het laatste bevolen deskundig verslag neergelegd werd op 9 juni 1965; dat de beschikking tot mededeling reeds 's anderendaags geschiedde; dat de Procureur des Konings de verwijzing van verdachte naar de Correctionele Rechtbank vorderde op 14 juni 1965; dat de verwijzing naar de Correctionele Rechtbank plaatsgreep op 28 juni 1965, hetzij twee dagen vóór het gerechtelijk verlot; dat er twee dagen voorzien waren voor de behandeling der zaak ten gronde; dat de zaak vastgesteld en afgehandeld werd op de openbare zitting van 25 en 26 november 1965; dat het vonnis van vrijspraak gewezen werd op 23 december 1965; dat hieruit dan ook volgt dat de zaak wel binnen een redelijke termijn voor het vonnisgerecht gebracht en behandeld werd;

Overwegende dat de vordering derhalve ongegrond is op voet van voormelde Europese Conventie;

* * *

2°) Betreffende de andere gronden van de vordering:

Overwegende dat er sinds eeuwen opgekomen wordt voor de schadeloosstelling aan personen die een onwerkdadige hechtenis hebben ondergaan; dat Koning Lodewijk XVI een voorstander was van die schadeloosstelling (Louis XVI criminologue, door José Vanderveeren, R.D.P. december 1960); dat dit probleem in de loop van de 19e en de 20e eeuw herhaaldelijk besproken werd in het Belgisch Parlement (cfr. Parlementaire Handelingen 1851-1852, Kamer, blz. 150; Parlem. Handel. 1861-1862, Kamer, blz. 938; Parlem. Handel 1864-1865, Kamer, blz. 100; Parlem. Handel 1871-1872, Kamer, blz. 489 en 505; Parlem. Handel 1872-1873, Kamer, blz. 99, 108 en 817; Parlementaire Bescheiden, 1874-1875, Kamer, nr. 120; Parlem. Handel. 1874-1875, Kamer, blz. 715; Parlementaire Bescheiden 1883-1884, Kamer nr. 95; Parlem. Handel 1886-1887, Kamer, blz. 470; Parlementaire Bescheiden, 1901-1902, Kamer, nr. 95; zie vooral het wetsontwerp van Senator Alberic De Swarte, Parlementaire Bescheiden 1921-1922, Senaat, nr. 197 met in bijlage I de studie van Procureur-generaal L. Servais en in Bijlage II de noot van Mr. Bernard Jofé waarin de buitenlandse wetgeving ter zake onderzocht wordt); dat onlangs door Senator Baert en anderen een wetsvoorstel neergelegd werd tot wijziging en aanvulling van de wet van 20 april 1874 betreffende de voorlopige hechtenis (Parlementaire Bescheiden, Senaat, Buitengewone zitting 1968, nr. 141); dat door de huidige Minister van Justitie op 10 september 1969 een wetsontwerp tot wijziging van de wet van 20 april 1874 op de voorlopige hechtenis neergelegd werd (Parlementaire Bescheiden, 1968-1969, Kamer, nr. 472);

Overwegende dat ook de rechtsleer het vraagstuk van de schadeloosstelling in geval van onwerkdadige hechtenis grondig onderzocht heeft (zie o.m.: Procureur-generaal Servais, Revue de Droit belge IV, blz. 140; Destrée, J.T. 23 juni 1901; Dalcq, Traité de la responsabilité, les Nouvelles, T. V nrs 1495 en 1497; Ugeux, R.D.P. 1953-1954, blz. 311; Cyr Cmbier, Responsabilité de l'Etat du fait des actes du service public de la justice blz. 343);

Overwegende dat een persoon die benadeeld wordt door de ambtelijke fout van een magistraat van deze laatste de vergoeding van de geleden schade niet kan vorderen (cfr. het advies van de Raad van State betreffende het reeds gemeld wetsontwerp nr. 472: « c'est donc d'une véritable immunité que jouissent les magistrats », Parlementaire Bescheiden, 1968-1969, Kamer, nr. 472, blz. 11);

Overwegende dat op dit principe van ons nationaal publiek recht slechts twee uitzonderingen bestaan, te weten:

1°) ingeval de magistraat zich schuldig maakt aan wederrechtelijke en willekeurige aanhoudingen (misdrifft voorzien door artikel 147 van het Strafwetboek) of weigert of nalaat een wederrechtelijke vrijheidsberoving te doen ophouden of aan te geven (misdrifft voorzien door de artikelen 155 en 156 van het Strafwetboek);

2°) in de gevallen van verhaal op de rechter voorzien door artikelen 1140 en 1141 van het gerechtelijk wetboek, te weten, in 't algemeen, indien de rechter zich schuldig maakt aan bedrog, list of rechtsweigeren, en, in 't bijzonder, wanneer het verhaal op de rechter uitdrukkelijk bij de wet is bepaald of wanneer de wet de rechter aansprakelijk stelt voor eventuele schade;

Overwegende dat in de huidige stand van het Belgisch recht de Staat niet aansprakelijk is voor de handelingen van de magistraten, behoudens de enkele uitzonderingen voorzien door artikel 447 van het wetboek van Strafvordering, hetwelk bepaakt dat, in geval van vrijspraak van de verdachte, na herziening van de veroordeling, een vergoeding, waarvan het bedrag door de regering vastgesteld wordt, door de Schatkist zal uitbetaald worden aan de veroordeelde of aan zijn rechthebbenden, en dat, in geval van vermindering van de straf na de procedure van de herziening, een vergoeding kan uitbetaald worden;

Overwegende dat deze niet aansprakelijkheid van de Staat gemotiveerd is door de onafhankelijkheid van de leden van de rechterlijke macht (zie voormeld advies van de Raad van State betreffende het wetsontwerp nr. 472; Cyr Cambier, Droit Administratif blz. 575; P. Wigny, Droit Administratif, nr. 400); dat deze niet-aansprakelijkheid van de Staat tevens voortvloeit uit de noodwendigheden van de strafrechterlijke aktie die door de wet toevertrouwd wordt aan de ambtenaren van het Openbaar Ministerie; dat deze aktie door de ambtenaren van het Openbaar Ministerie moet ingesteld worden om de essentiële belangen van de maatschappij te verdedigen, desnoods tegen de belangen van het individu; dat art. 42 van het Keizerlijk dekreet van 6 juli 1810 ter uitvoering van de wet van 20 april 1810 bepaakt: « Toutes les fonctions du ministère public sont spécialement et personnellement confiées à nos procureurs généraux »; dat het Openbaar Ministerie aldus een hiërarchisch korps vormt waarvan de verantwoordelijkheid op één persoon berust, te weten de Procureur-generaal bij het Hof van Beroep; dat, in de uitoefening van het aan hem toevertrouwd wettelijk ambt, het Openbaar Ministerie het recht heeft van de onderzoeksrechter daden en handelingen te vorderen die een schending uitmaken van de door de grondwet gewaarborgde vrijheden, zoals een aanhoudingsbevel, een bevel tot weigering van vrij verkeer, een bevel tot huiszoeking enz...; dat het Openbaar Ministerie het recht heeft hoger beroep in te stellen tegen elke weigering van de onderzoeksrechter op deze vorderingen in te gaan;

* * *

Overwegende dat eisers stellen dat de foutloze overheidsaansprakelijkheid met betrekking tot de gerechtelijke dwaling op een dubbele grondslag berust:

1°) de leer van de opoffering gesteund op de verbreking van het evenwicht tussen het individu en de gemeenschap;

2°) de leer van de schending van de gelijkheid der burgers tegenover de openbare lasten; de verbreking van het evenwicht tussen de individuen onderling;

* * *

1°) *Betreffende de leer van de opoffering gesteund op de verbreking van het evenwicht tussen het individu en de gemeenschap:*

Overwegende dat eisers zich beroepen op de vermaarde kanaal- en schoorsteenarresten van het Hof van Cassatie dd. 6 april 1960 (Pas, 1960, I, 915; R.C.J.B. 1960, blz. 257 en volgende, met de conclusies van Advocaat-generaal Mahaux en de noot van professor J. Dabin) die de foutloze aansprakelijkheid steunen op het principe van het evenwicht tussen de eigendomsrechten van burenen; dat zij stellen dat uit deze principiële arresten van het Hof van Cassatie een positiefrechtelijke regel kan afgeleid worden die eveneens — en zelfs a fortiori — dient toegepast te worden wanneer het gaat om de foutloze aantasting van andere rechten dan het eigendomsrecht, met name de persoonlijkheidsrechten, die zelfs een betere bescherming verdienen dan de eigendomsrechten; dat eisers zich hierbij beroepen op juist gemelde noot van professor J. Dabin: «Cependant les droits de la personnalité, quoique non nommés par le législateur, sont aussi respectables, et plus encore, que le droit de propriété. Dommage aux personnes et dommage aux biens doivent être traités de la même manière, c'est-à-dire que le propriétaire sera en droit d'infliger aux voisins des inconvénients, même anormaux, pour une personne, mais sera tenu de compenser par une indemnité cette atteinte à leurs droits. Au principe de l'équilibre entre les droits quelconques, de propriété ou autre, qui peuvent se heurter du fait du voisinage» (R.C.J.B. 1960, blz. 307);

Overwegende dat artikel 544 van het B.W. het eigendomsrecht bepaalt als «het recht om op de meest volstrekte wijze van een zaak het genot te hebben en er over te beschikken...»; dat het statuut van het eigendomsrecht hetzelfde is voor alle eigenaars; dat elke eigenaar het vrije genot heeft van zijn zaak; dat tussen twee naast elkaar gelegen erven, die aan verschillende eigenaars toebehoren, er een evenwichtstoestand bestaat; dat wanneer een der eigenaars, zonder enige foutieve daad te plegen, schade veroorzaakt aan het naburig erf, hij deze evenwichtstoestand verbreekt en een compensatie verschuldigd is; dat zulks voortspreekt uit de definitie zelf van het eigendomsrecht: «les obligations, à première vue si particulières, résultant de voisinage, dérivent toutes de l'application multipliée de l'article 544» (De Page et Dekkers, T.V., nr. 934); dat de eigenaar die de evenwichtstoestand verbreekt een schadeloosstelling verschuldigd is *overeenkomstig de traditie* en het algemeen principe vastgelegd in artikel 11 van de grondwet;

Overwegende dat de door het Hof van Cassatie ingeroepen traditie deze is van het oude recht, meer bepaaldelijk de leer van Domat en Pothier (R.C.J.B. 1960, blz. 273);

Overwegende dat eisers zich ten onrechte beroepen op de noot van professor J. Dabin om uit het nieuwe systeem van deze arresten een positiefrechtelijke regel af te leiden die op algemene wijze van toepassing zou zijn op de foutloze aantasting van de persoonlijkheidsrechten door de overheid;

Overwegende dat professor J. Dabin wel aantoonde dat het nieuw systeem van de burenhinder niet alleen toepasselijk is op de *eigenaars* van naast elkaar gelegen eigendommen, maar ook op de *naburige gebruikers* dezer, zoals vruchtgebruikers en huurders; dat hij verder aantoonde dat het nieuw systeem ook van toepassing is in geval van abnormale hinder of overlast veroorzaakt door de

eigenaar van een zaak aan de persoonlijkheidsrechten van de nabuur, zoals geuren, rook, stof, trillingen, die de rust of de gezondheid van de nabuur aantasten; dat het alsdan gaat om een konflikt tussen het eigendomsrecht van een der geburen en de persoonlijkheidsrechten van de andere; dat in zulk konflikt het persoonlijkheidsrecht primeert en de rechter zelfs de mogelijkheid zou moeten hebben de *ophouding* te bevelen van de abnormale hinder die de persoonlijkheidsrechten van de gebuur aantast; dat het niettemin steeds gaat om burenhinder veroorzaakt in de uitoefening van het *eigendomsrecht*: «Par hypothèse toutefois, ces inconvénients excessifs se produisent dans l'exercice même du droit de propriété (ou d'usage d'un bien), non dans l'usage que le propriétaire pourrait faire, comme quiconque, de sa liberté d'homme... C'est que la liberté du propriétaire dans la façon d'user de son bien, d'une part, la vie ou les conditions indispensables à la vie, d'autre part, n'ont pas valeur égale...» (R.C.J.B. 1960, blz. 307 en 308);

Overwegende dat eisers verder uit het oog verliezen dat het nieuw systeem van de verplichting tot schadeloosstelling van de overlast gesteund is op de *traditie*; dat zulks voorzeker niet het geval is met de foutloze aantasting van de persoonlijkheidsrechten ter gelegenheid van de uitoefening van de strafrechterlijke aktie door het Openbaar Ministerie; dat de traditie hier wijst op de voorrang van het algemeen belang op het persoonlijk belang van het individu;

2°) *Betreffende de leer van de schending van de gelijkheid der burgers tegenover de openbare lasten: de verbreking van het evenwicht tussen de individuen onderling.*

Overwegende dat de eisers stellen «dat de overheid tot schadeloosstelling gehouden is telkens zij door een niet foutieve daad aan de enen een last oplegt welke zij niet door de anderen doet dragen; dat dit zeker het geval is wanneer één onder vele onschuldigen vervolgd wordt en van zijn vrijheid beroofd wordt».

Overwegende dat de kernidee van deze Franse leer hierop neerkomt dat, wanneer door de werking van de openbare diensten aan een bepaald individu een bijzondere schade toegebracht wordt, dit individu recht heeft op herstel van deze schade, omdat het optreden van de overheid de gelijkheid van alle individuen tegenover de openbare lasten niet in het gedrang mag brengen; dat professor Jacques Léauté zich aldus uitdrukt: «L'idée d'égalité devant les charges publiques suffit à fonder l'ouverture du droit à réparation en faveur de l'individu sacrifié dans l'intérêt général» (Pour une responsabilité de la puissance publique en cas de détention préventive abusive, Recueil Dalloz Sirey, 1966, Chronique XIII, blz. 64);

Overwegende dat er nochtans een onderscheid dient gemaakt te worden tussen twee soorten openbare diensten; enerzijds de openbare diensten die tot doel hebben het dagelijks sociaal leven van de burgers te vergemakkelijken, zoals posten, telefoon, openbare werken, waar de foutloze overheidsaansprakelijkheid ten volle speelt, en anderzijds de openbare diensten, zoals de dienst van het gerecht en de uitoefening van de openbare aktie, die de bescherming van de essentiële belangen van de maatschappij beogen desnoods tegen het persoonlijk belang van het individu, voor dewelke de foutloze overheidsaansprakelijkheid nog nooit aanvaard werd door de administratieve of gerechtelijke rechtbanken; «pour les services publics dont le premier but est de défendre la société avant de servir le citoyen, les tribunaux administratifs ou judiciaires n'ont jamais admis encore, sans faute prouvée, l'indemnisation de ceux qui portent atteinte à l'ordre social, même s'il s'avère qu'en réalité il s'agissait d'une

atteinte bénigne, voire d'une simple attitude provocante ou même faussement provocante» (J.C.P. 1970, II, 16153, blz. 3); «Le service de la justice, surtout de la justice pénale, est fait pour la sauvegarde de la Société... La justice fait alors usage d'un système de défense sociale qui risque d'atteindre ceux qui, par leur attitude coupable ou même simplement équivoque, déclenchent son mécanisme» (idem, blz. 4);

Overwegende dat in ieder geval door iedereen aangenomen wordt dat de foutloze aansprakelijkheid van de Staat niet speelt in geval dat de benadeelde enkeling zelf door eigen feit of schuld aan de basis ligt van zijn voorlopige hechtenis en van de tegen hem ingespannen vervolging; dat in het huidige geval de gefantaseerde leugens van Van Deeren Raphaël tijdens het vooronderzoek ongetwijfeld een hoofdrol hebben gespeeld in zijn aanhouding en vervolging; dat het door hem opgelopen nadeel te wijten is aan zijn eigen feit of schuld;

Overwegende dat uit voorgaande beschouwingen volgt dat het middel gesteund op de foutloze overheidsaansprakelijkheid zowel in rechte als in feite faalt;

* * *

Overwegende dat vaststaat dat er in het Belgisch recht geen wettekst bestaat of ook geen positiefrechtelijke regel die geldig kan ingeroepen worden om op algemene wijze een schadeloosstelling toe te kennen aan de enkeling die, in het kader van de uitoefening van de openbare aktie, vervolgd en van zijn vrijheid beroofd — en nadien buiten vervolging gesteld — of door de vonnisgerechten vrijgesproken werd; dat zulks duidelijk blijkt uit het reeds vermeld advies van de Raad van State betreffende het wetsontwerp nr. 472: «Wat de aansprakelijkheid van de Staat voor de handelingen van de magistraten betreft, in de huidige stand van het Belgisch recht kan daarvan geen sprake zijn, want de niet-aansprakelijkheid van de Staat is gemotiveerd door de onafhankelijkheid van de leden van de rechterlijke macht» (Parlementaire bescheiden 1968-1969, Kamer, nr. 472, blz. 11); dat zulks eveneens blijkt uit de talrijke wetsvoorstellen en wetsontwerpen die sedert meer dan een eeuw neergelegd werden ten einde dit probleem op wettelijke wijze te regelen;

Overwegende dat nochtans een onderscheid dient gemaakt te worden tussen de persoon die het slachtoffer geweest is van een onwerkdadige voorhechtenis en de persoon die, zonder vrijheidsberoving, vervolgd werd en nadien vrijgesproken werd; dat ter zake aanmerking verdient dat het hoogste bedrag van de gevorderde schade, te weten 160.000 fr. het herstel beoogt van de onrechtmatig ingespannen vervolging.

Overwegende dat de Rechtbank deszake de mening deelt van het Hof van Beroep van Douai, luidens dewelke het niet mogelijk is, bij wettelijke uitgevoerde akten van vervolging tegen een verdachte, aan deze laatste een recht op schadeloosstelling louter gesteund op zijn vrijpraak

toe te kennen, zonder de uitoefening zelve van de openbare aktie op gevaarlijke wijze in het gedrang te brengen (J.C.P. 1962, II, 12560);

Overwegende dat eisers terecht voorhouden dat in geval van onwerkdadige voorhechtenis, wanneer de onschuld van het slachtoffer op onomstootbare wijze vastgesteld is door de uiteindelijke veroordeling van de werkelijke dader, het toekennen van een recht op schadeloosstelling zich opdringt om redenen van billijkheid en loutere menselijkheid;

Overwegende dat Senator Baert in zijn Toelichting tot het wetsvoorstel nr. 141 tot wijziging en aanvulling van de wet van 20 april 1874 betreffende de voorlopige hechtenis zich aldus uitdrukt: «Waar de voorlopige hechtenis precies in het belang van de maatschappij en van de beveiliging derzelve (degelijk onderzoeken van begane misdrijven, opsporen van misdadigers) noodzakelijk is, dient de maatschappij de last en de gevolgen die voor onschuldigen uit de door hen ondergane vrijheidsberoving zijn ontstaan, te dragen» (Parlementaire Bescheiden, Senaat, buitengewone zitting 1968, nr. 141, blz. 3);

Overwegende dat het rechtsbewustzijn van het volk, gesteund op gevoelens van billijkheid en loutere menselijkheid, eist dat er een evenwicht zou bestaan tussen de noodzakelijke vrijheidsberoving in het openbaar belang en het individueel belang van de onschuldige enkeling die in het belang van de maatschappij een vrijheidsberoving ondergaat; dat het billijk is dat de maatschappij de last en de gevolgen zou dragen van de in haar belang door onschuldige burgers ondergane vrijheidsberoving;

Overwegende evenwel dat dit rechtsbewustzijn van het volk alsmede de rechtszekerheid eisen dat de gevallen waarin dat evenwicht verbroken wordt en de mate van de schadeloosstelling vastgesteld worden door de instellingen waarin dit volksbewustzijn zich openbaart, te weten de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat;

Overwegende dat, bij ontstentenis van dergelijke vaststelling, uit voorgaande beschouwingen volgt dat in de huidige stand van het Belgisch recht de eis ongegrond is;

Om deze redenen,

De Rechtbank,

Rechtsdoende op tegenspraak;

Gelet op de art. 4, 41 en 42 van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken;

Gelet op het gedeeltelijk eensluidend schriftelijk advies van de Heer O. Van de Meulebroeke, eerste Substituut-Procureur des Konings;

Alle meer uitgebreide of met deze strijdige conclusies als ongegrond of niet pertinent verwerpend;

Ontvangt de vordering;

Geeft akte aan Raphaël Van Deeren, meerderjarig geworden, dat hij in eigen naam het geding hervat;

Verklaart de vordering ongegrond.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"

Congres van het Verbond van Belgische Advocaten te Ieper op 26 - 27 september 1970.

Begunstigd door een heerlijk zomerweer had op zaterdag 26 en zondag 27 september te Ieper het congres plaats van het Verbond van Belgische Advocaten. In de schaduw van de prachtig heropgebouwde hallen der stad Ieper vergaderden de confraters in het congreslokaal van het stadhuis, waar zij welkom geheten werden door de stafhouder der balie, Mr. Van Raes. Deze bracht in het bijzonder hulde aan de Deken der Nationale Orde der Advocaten, stafhouder Gilson de Rouvreur, die zozeer de dank van de balie verdient voor de activiteit die hij ontwikkeld heeft om de Nationale Orde op te bouwen.

Na goedkeuring van de verslagen van de secretaris-generaal en van de algemene penningmeester, kwam dan de heer Deken Gilson de Rouvreur aan het woord, die een merkwaardige rede uitsprak waarin hij eerst rekenschap gaf over de activiteit van de Nationale Orde in de loop van het jaar 1969-1970, maar waarin hij vooral handelde over «de grote samenzwering tegen de balie». Deze rede heeft aan het congres te Ieper een bijzonder karakter gegeven. Zelden werden op zo schrille wijze de gevaren in het licht gesteld die de advocatuur bedreigen en waarvan de leden der balie zich niet steeds voldoende rekenschap geven.

Stafhouder Gilson de Rouvreur onderstreepte vooral dat het Gerechtelijk Wetboek aan de advocaten een absoluut monopolie toekent, zoals dit ook het geval is voor verschillende andere vrije beroepen: de geneesheren, de architecten, de apothekers, de notarissen. Al deze monopolies worden angstvallig geëerbiedigd en overtredingen worden beteugeld met strenge sancties. Het behoort dat ook de balie dezelfde eerbied zou opeisen voor het monopolie dat haar werd toegekend.

Op alle fronten wordt nochtans dit monopolie aangevochten en de heer Deken somt de talrijke wetsvoorstellen op die van aard zijn om de advocatuur uit de rechtsbedeling uit te sluiten. Het is het wetsvoorstel betreffende de summier rechtspleging om betaling van geringe sommen te bekomen dat van aard is de invorderingskantoren ten nadele van de balie te begunstigen. Verder het wetsvoorstel dat er toe strekt aan de steden en gemeenten de mogelijkheid te bieden zich in rechte te laten vertegenwoordigen, zowel op strafrechtelijk als op burgerlijk gebied, door de burgemeester, door een schepen of door een gemeentelijk ambtenaar. Dezelfde argumenten waarop dit voorstel gesteund is zouden eveneens kunnen gelden voor de Staat, de provincies en alle openbare instellingen van publiek recht.

Tengevolge van een zuiver politieke doelstelling hebben de syndicaten een afwijking kunnen bekomen van artikel 728 van het Gerechtelijk Wetboek en zijn hun afgevaardigden gerechtigd hun leden voor de arbeidsgerechten te vertegenwoordigen. Volkomen begrijpelijk antwoordt hierop het Verbond der Belgische Nijverheid, in naam van de patronale organisaties, dat deze gerechtigd zijn op hun beurt dezelfde voordelen te genieten.

Ook wordt met klem gevorderd dat de handelsvennootschappen zich voor de rechtbank zouden mogen laten vertegenwoordigen door een delegatie van de raad van beheer of tenminste door een daartoe opgericht statutair orgaan. Ook van verschillende zijden wordt er aangedrongen opdat vóór de vrederechter, de Rechtbank van Koophandel en het Arbeidsgerecht de handelaars zich zouden mogen laten vertegenwoordigen door één van hun bedienenden.

Andre redenen tot bezorgdheid vanwege de balie komen voor in de bedoeling van de verzekeringssmaatschappijen om op verplichtende wijze gebruik te maken van een vereenvoudigde vorm van arbitrage voor het regelen van

ongevallen met louter materiële schade beneden de 25.000 fr. Daardoor zou in deze zaken de bemiddeling van de advocaat uitgesloten worden.

Eindelijk vestigde stafhouder Gilson de Rouvreur nog de aandacht op het feit dat er thans in België minstens 14 Amerikaanse, 3 Britse, 2 Duitse, 1 Frans, 1 Italiaans en 1 Zweeds kantoor van advocaten gevestigd zijn.

Het is wel een hele massa gevaren die de balie bedreigen en de heer Deken van de Nationale Orde heeft uitstekend werk verricht door hierop de aandacht te vestigen en op te roepen tot verzet.

De deelnemers aan het congres werden nadien ten stadhuize ontvangen door de burgemeester, hun confrater, Mr. Dehem, die de stadsmedaille uitreikte aan stafhouder Gilson de Rouvreur en aan Mr. Gielen, voorzitter van het Verbond.

Tijdens de werkvergaderingen werden zeer belangrijke punten besproken zoals het ontwerp van een scheidsrechterlijke rechtspleging inzake autoverzekering, de oprichting van een gerechtelijk secretariaat van de balie, de berekening van het ereloon van de advocaat met de invoering van een minimum ereloon, de verlenging van de termijnen in strafzaken.

Doorheen al deze gewichtige en uiterst interessante besprekingen liep telkens het leidmotief van het congres; de bescherming van het monopolie toegekend aan de advocaat. De werkzaamheden werden onderbroken door een gezellige lunch terwijl 's avonds een prachtig banket plaats had, met dansavond, in de mooie «Hostellerie du Mont Kemmel».

Het was een congres waarop voor de balie uitstekend werk verricht werd!
J.M.

BALIELEVEN

Conferentie der Jonge Balie te Ieper

Het bestuur der Conferentie van de Jonge Balie bij de rechtbank van eerste aanleg te Ieper werd als volgt samengesteld voor het gerechtelijk jaar 1970-1971:

— Voorzitter: Mr. Ivan Snick; secretaris: Mr. Marc Mahieu; penningmeester: Mr. René Delobel.

Conferentie der Jonge Balie te Hasselt

Het bestuur der Conferentie van de Jonge Balie bij de rechtbank van eerste aanleg te Hasselt werd als volgt samengesteld voor het gerechtelijk jaar 1970-1971:

— Voorzitter: Mr. Gysens Guy; ondervoorzitter: Mr. Koninckx Johan; bestuursleden: Mrs. Berben Peter, Broeckmans Renaat, Lambeets Guido, Nouwkens Raf; afgevaardigde stagiaires: Mr. Pollers André.

MEDEDELINGEN

Vlaamse Juristenvereniging Bestuursvergadering

Op 22 september 1970 had te Antwerpen een buitengewone bestuursvergadering plaats onder het voorzitterschap van Prof. Ridder Mr R. Victor.

Tijdens deze vergadering wrd het probleem van het taalevenwicht in het Hof van Cassatie nogmaals onderzocht. Het volgende telegram werd aan de Heer Minister van Justitie verzonden:

« De Vlaamse Juristenvereniging in bestuursvergadering bijeen dringt nogmaals aan opdat bij de aanstaande benoemingen in het Hof van Cassatie twee Nederlandstalige raadsheren zouden worden benoemd om het herstel van het taalevenwicht op gang te brengen, dit in overeenstemming met de duidelijke uitspraak van de Senaat. »

Verder werden de volgende beslissingen getroffen:

1) Op zaterdag 24 april 1971 zal in de lokalen van de Universiteit te Gent de jaarlijkse vergadering plaats hebben.

De voormiddagzitting zal besteed worden aan de bespreking van de eigen doelstellingen der vereniging.

Tijdens de namiddagzitting zullen de moeilijkheden besproken worden welke zich stellen in verband met de praktische toepassing van het Gerechtelijk Wetboek.

Alle belangstellenden kunnen vanaf heden de moeilijkheden welke zij ondervinden schriftelijk mededelen aan Prof. Marcel Storme, Coupure 3 - 9000 Gent.

Na onderzoek zullen deze moeilijkheden dan tijdens de vergadering besproken worden. Concrete voorstellen tot eventuele wijzigingen aan het Gerechtelijk Wetboek zullen geformuleerd worden.

2) Het 25ste Rechtskundig Congres zal plaats hebben in de maand mei 1972 in de lokalen van de vrije Universiteit te Brussel. Professor Dr Frans De Pauw heeft zich bereid verklaard het voorzitterschap te aanvaarden, terwijl het secretariaat zal waargenomen worden door Mr Hilde Pee.

Zoals vor de vorige congressen zullen verschillende secties worden ingericht waar actuele problemen zullen behandeld worden.

Rijksuniversiteit te Gent. — Faculteit der Rechtsgeleerdheid Colloquium over het Nieuw Procesrecht

Door Prof. Marcel Storme werd onderstaande omzette brief aan de belangstellenden verzonden.

* * *

Gezien de aanstaande inwerkingtreding van belangrijke onderdelen van het Gerechtelijk Wetboek op 1 november 1970 en de oprichting van de nieuwe arbeidsgerechten wordt door het Seminarie voor privaatrechtelijk procesrecht in samenwerking met de Vlaamse Conferentie der balie bij het Hof van Beroep te Gent een colloquium georganiseerd op vrijdag 16 en zaterdag 17 oktober e.k. in de lokalen van de Rechtsfaculteit (ingang Paddenhoek).

Het programma werd als volgt opgesteld:

Vrijdag 16 oktober

- 15.45 uur - Aankomst deelnemers
- 16.00 uur - Stand van zaken (M. Storme)
 - Overgangsbepalingen
 - Mogelijkheden en moeilijkheden Gerechtelijk Wetboek (E. Krings)
- 17.30 uur - Sociaal procesrecht (H. Lenaerts)
- 19.30 uur - Onderbreking en avondmaal
- 20.30 uur - Materiële bevoegdheid (A. Fettweis)
- 22.00 uur - Einde.

Zaterdag 17 oktober

- 9.00 uur - Territoriale bevoegdheid (A. Fettweis)
- 9.45 uur - Oplossing bevoegdheidsconflicten (M. Storme)
- 10.30 uur - Paneeldiscussie ter beantwoording van schriftelijk gestelde vragen (Procedure, Bevoegdheid,...)
- 12.30 uur - Einde.

Belangstellenden worden verzocht het inschrijvingsformulier terug te zenden vóór 8 oktober en vóór dezelfde datum de som van 250 fr. (inschrijvingsgeld en avondmaal) te storten op P.R. nr. 235.62 van Kredietbank, Kouter 26, Gent, met vermelding « Voor rekening nr. 658.46 Colloquium Procesrecht ».

Andere colloquia en lessencycli (o.m. in november voor de magistraten van de arbeidsgerechten) worden in het vooruitzicht gesteld. Suggesties in dit verband zijn welkom.

Tenslotte zullen tijdens de paneeldiscussie van zaterdag 17 oktober de schriftelijke gestelde vragen worden beantwoord; deze vragen kunt U stellen op bijgaand inschrijvingsformulier.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"